

Konferensresan

Konferensresan

del 1 : Göteborg-Manali på 44 timmar.

Man var helt utbränd från början. Dock hade alla förberedelser avlupit väl, och man kunde med någorlunda gott samvete kasta loss och lämna all ära och redlighet bakom sig för en fullständigt förryckt expedition till landet ingenstans, närmare bestämt bergslandet Zanskar i de otillgängligaste delarna av Himalaya bortom Kashmir, som knappast var utsatt på någon karta, fastän det till och med var ett någorlunda självständigt konungadöme.

Innan man kunde överlämna sig åt Aeroflots breda vingar måste man dock genomgå en hård natt promenerandes till Centralstationen efter 02.00 för att där ta bussen till Köpenhamn, en resa som tog fyra timmar utan mycket sömn, då denna omöjliggjordes av påtvungna obekväma ställningar. Det var åtminstone en god övning för resten av resan.

I det oändliga Kastrup gick man vilse som vanligt och råkade ut för en kopp kaffe för 40 danska kronor, mitt livs dyraste kopp kaffe. Emellertid hade grannen inte druckit upp sitt, varför jag stal hans för att få bättre valuta för pengarna. Det var Café Karen Blixen med direktmalt kaffe från Kenya, och visst var det gott, men ändå.

Det var den 26 juli, och det visade sig vara en ovanligt belastad bemärkelsedag jag hade valt för min avresa. C.G.Jung fyllde denna dag 131 år, George Bernard Shaw fyllde 150, Robert Graves fyllde 111, Aldous Huxley fyllde 112, André Maurois fyllde 121, målaren Camille Corot fyllde 210, Blake Edwards fyllde 84, Stanley Kubrick skulle ha fyllt 78, Salvador Allende hade fyllt 98 om CIA hade låtit honom leva, och Helen Mirren fyllde 60. Dessutom var det Evita Peróns dödsdag (den 54-e). Kort sagt, dagen var sprängd av bemärkelsedagar.

På Sjeremetjevo i Moskva väntade det vanliga kaoset. Vi var några svenskar i långa köer som, precis när vi kom fram till disken, drabbades av ödet att expediten smet utan att förklara sig. Vi blev tvungna att ställa oss sist igen i den ena kön efter den andra. Hur vi än gjorde blev vi ändå sist, fastän vi kommit först.

Överallt i terminalen låg folk som vanligt i drivor, låg utmed väggarna eller satt i rader i trapporna. Som för att underlätta situationen hade många bänkar och stolrader för väntande passagerare tagits bort. I stället för att sitta ordentligt i stolar låg som resultat folk i vägen överallt.

Jag försökte slå mig ner diskret i ett hörn i en restaurant, där det satt en äldre respektabel dam och läste. Hon var i samma situation säkert över 70 år utan någon plats att sitta på i hela flygplatsen. Hon hade för fyra timmar sedan tagit en kopp kaffe och sålunda köpt sin plats för dyra pengar (Moskva är idag dyrast i världen) men kände sig allt ovälkomnare ju längre hon satt kvar. Snart nog kom det fram en kypare till mig och krävde en beställning. Jag hade varken rubel eller dollar och ville inte växla en hög pundsedel och få en massa rubel tillbaka. Jag fick sitta kvar men var klart missunnad min fräckhet.

Hela Sjeremetjevo var fullt av redlost folk som letade någonstans att åtminstone få sitta. Många hade tydligt slaggat på golvet i kanske dagar. Så vad kunde man då annat göra, som de flesta gjorde, än att slå sig ner på golvet någonstans eller i en trappa och där på pin kiv äntligen ta resans första drink?

Det blev för många, ty situationens urartning multiplicerade sig. I flygplanet blev vi stående, det var otroligt lite folk ombord, ibland rörde sig planet ryckvis för att, som det verkade, rulla längre ut på åkrarna, och till slut bara stod vi där medan folk utanför höll på att cementera landningsbanan. Vi serverades en Coca-Cola-drink som tröst medan vi fick vänta i det oändliga. Äntligen kom vi upp i skymningen flera timmar försenade. Naturligtvis fick vi aldrig veta varför.

Personalen ombord hade en benägenhet för att missunna passagerarna flygplanets toaletter. När jag skulle gå på toaletten mitt i natten blev jag strängt tillsagd att återta min plats då det var turbulenser på gång. Just då måste tydligen alla gå på toaletten samtidigt, men alla visades lika bryskt tillbaka. En och annan muskulös grovhuggare, som personalen inte vågade sig på, ignorerade förbudet och gjorde ifrån sig. Man frågar sig varför folk inte får gå på toaletten när det är turbulens, som ändå är varje flygplans säkraste plats. När flygplanet sedan hade landat hade personalen låst alla toaletterna, men många måste då gå på dem, så personalen blev tvungna att låsa upp dem igen.

Där förekom bland passagerarna en grupp estländare och ett finskt par. De försökte tala med varandra, men det blev bara total språkförbistring.

Slutligen landade flygplanet i täta monsunmolnbankar endast två timmar försenat. Där var ett ungt vackert par som besökte Indien för första gången och inte visste vad de skulle göra. Jag försökte ta hand om dem och rekommenderade Ladakh på behörigt avstånd från monsunen, men när jag återvände till dem efter att ha växlat pengar var de borta. Andra hade tagit hand om dem.

Jag fick dock två damer att ta hand om, en storgärd flamboyant israelitiska med blont hår ner till stjärten och klädd helt i vitt, och en liten späd japanska, i allt den förras motsats. Vi tog bussen in till staden tillsammans, min israeliska hoppade av vid Bar Ganj, tydligen ansåg hon det mödan värt att stanna i Delhi, medan jag fick eskortera min japanska till busstationen och där finna en buss till Rishikesh åt henne. Det gick en varje halvtimme, så det var inga som helst problem.

Jag hade själv turen att genast få en buss norrut. Nackdelen med detta blev att jag blev utan frukost. 6.40 avgick bussen precis när man till nöds kommit ombord, och målet var Kullu. Redan strax efter middag lämnade vi Chandigarh bakom oss, men sedan blev det besvärligt, inte minst på grund av regnet. Redan Delhi hade mött oss med våldsamma regnskurar, och de återkom hela dagen. Bussresan blev långsammare och långsammare, trafiken var besvärlig, men vi passerade inte mer än två omkullkörda bussar i diket av vilka bara den ena låg helt upp och ner. Det var ännu ljust när vi äntligen passerade Mandi (efter välbehövligt chaufförsbyte), men sedan mörknade det snabbt samtidigt som molnen i norr blev allt svartare. I Kullu kunde jag trots den sena timmen genast byta till en buss till Manali, som nåddes 22.15 - i ihållande ösregn. Eter drygt 44 timmar non-stop var man alltså hemma i Manali igen efter två dygn av bara sittande och skumpande i turbulenser eller på ständigt sjögångsaktiga landsortsvägar. Denna sista dag hade varit helt utan mat så när som på några små koppar te.

Men man var hemma, och det var huvudsaken, och man kunde nu ta det lugnt och organisera sig i två dagar. Den stora frågan i detta ösregn var om Rohtangpasset skulle vara öppet.

del 2 : *Manali.*

Det var på ganska skakiga och skälvande ben man steg upp i Manali efter non-stop-resan på 44 timmar från Göteborg men dock utvilad trots allt efter en god natts sömn utan drömmar i resans första säng. Min gamle värd var på plats och tog lika vänligt emot mig som vanligt och hade den goda nyheten att meddela, att Rohtangpasset var öppet. Det regnade visserligen varje dag men bara någorlunda måttligt, och det förekom även solglimtar varje dag. Kort sagt, allt var i sin ordning.

Det var emellertid mycket man hade att bekänna inför Johannes, och jag visste att han inte skulle skona mig. Jag arbetade ju bland annat på en pjäs om honom. Vi hade stämt möte denna dag uppe i Vashisht, där han lovat invänta mig under eftermiddagen. Lyckligtvis var oss vädret bevåget, solen tittade fram under just

dessa timmar, och miljön var den mest avslappnande tänkbara i njutningen av det varma termbadet, där man kunde koka bort sig om man kände för det.

Jag berättade om min blogg och att den faktiskt fungerade, att vår gemensamma vän John Bede hade gjort sig bemärkt där, om mitt frekventerande av www.poeter.se tillsammans med 8000 andra poeter på svenska, och om Shakespearedebattens tillfälliga avslutning efter 10 års nästan oupphörligt debatterande. Endast det sista var han helt införstådd med redan, medan han dock inte kunde släppa Bacon helt och hållet.

Sedan blev det min tur att dra information från honom. Han hade som vanligt bara dåliga nyheter. Den enda ljusningen var demokratiseringen av Nepal, som såg ut att kunna lyckas, men det skulle ta många år att hela såren efter det nioåriga inbördeskriget. Värst var nyheterna om Tibet.

"Dalai Lama har nästan gett upp. Han blev sjuk när järnvägen till Lhasa invigdes. Invasionen av nya kinesiska lycksökare till Tibet har redan börjat. Biljetter till tåget säljs svart, och det är bara de värsta kinesiska marodörerna som skickas till Tibet. Sinkiang är redan dränkt av kineser, även turkestanerna har nästan gett upp, medan demokraternas och frihetskämparnas största hopp står till de underjordiska rörelserna i Kina, främst fackföreningsrörelsen och Falun Gong, de kristna och buddhisterna samt den oöverskådliga massan av förtryckta bönder på landet."

"Det kan ännu bli revolution," invände jag. "12 miljoner kineser har övergivit partiet. Det är nästan en femtedel."

"Men det går för långsamt, och de makthavande går för hårt fram. De censurerar Internet, de har fullbordat världens största damm och världens högsta järnväg, de triumferar på alla materiella områden, medan mullvadarna gräver för långsamt. De värsta skurkarna är som vanligt de som hjälpt CCP, (Kinas Kommunistparti) främst de makthavande republikanerna i Amerika från Nixon och Kissinger till den groteska Bush junior, lika grotesk som Kim junior i Nordkorea."

Jag kunde inte annat än hålla med honom, men han var bitter över situationen och kunde inte fås på gott humör, så jag började tala om pjäsen i stället.

"Du nämns aldrig vid ditt rätta namn, och den är endast löst baserad på ditt liv." Jag berättade vad jag hittills fått med i den och frågade honom vad han inte ville undvara. Äntligen kom han i gång och berättade episoder ur sitt liv som jag aldrig fått höra tidigare.

Så förflöt några timmar där i det avslappnande och välgörande badet i Vashisht tills molnen började mörkna, då vi fann det bäst att återvända till Manali innan regnet bröt ut – vi var båda utan paraply. Som vanligt planerade vi flera andra sammankomster på olika platser under fortsättningen av min resa. Han hade som vanligt ärenden till Kashmir, och efter Leh och Zanskar skulle jag ju återbesöka både Manali och Dharamsala. Han nämnde i förbifarten att jag i Leh borde hålla upp ögonen inför en eventuell internationell miljökonferens, som han hört att skulle äga rum de första dagarna i augusti.

Det blev i stort sett samma program på lördagen, men regnet tilltog och väckte min oro. Skulle jag klara mig över Rothangpasset utan att sinkas av bortspolade vägar? Jag satt hela tre timmar vid Internet och försökte som det sista få ett mail till Silvia och Sergio, som jag inte visste något om idag men som visste att jag tänkte mig till Zanskar; men förbindelsen var för trög och avbröts hela tiden, medan det regnade. Min värd försäkrade mig dock att det inte skulle vara några problem. Det återstod att se.

(Silvia och Sergio var paret tillsammans med vilka jag funnit mig tvungen att gå till fots över Rothangpasset i hållregn för två år sedan när vägen var bortspolad på alltför många ställen. Förra året var vi tillsammans i Spiti. Min påtänkta Zanskarexpedition hade inte väckt deras entusiasm.)

del 3 : Soluppgång vid Rohtang.

Det blev naturligtvis ingen sömn alls den natten, fastän man gick och lade sig redan klockan 10. Även de båda ryssarna från Arkangelsk på mitt hotell drog sig denna kväll tidigt tillbaka i stället för att hålla hela hotellet vaket med sitt prat långt in på natten under oupphörligt kedjerökande. Det blev ungefär två timmars sömn tills det inte blev något mer, så det var lika bra att satsa på morgonens allra första buss över det förfärliga Rohtangpasset klockan 4.

Till min gränslösa lättnad regnade det inte. När jag fann bussen var den redan nästan fylld, men jag fick plats bredvid en ung far med en liten dotter sovande i knät. Så började färden, den mest kritiska etappen under kanske hela resan, klivet över Rohtangpasset ("Lik-passet") 2000 meter rakt upp från Manali och 1000 meter ner på andra sidan.

Att jag valt den allra tidigaste bussen visade sig lyckosamt. Därmed kom vi upp på passet i gryningen precis i soluppgången. Upplevelsen blev som av en frälsning. Det var första gången som jag fått se solen klar sedan jag landat i Delhi. Rohtangpasset är en så definitiv molndelare, att fastän det regnat nästan oupphörligt i Manali möttes jag av strålende sol på andra sidan passet. Det var som ett övertydligt tecken på att hela resan var räddad.

Därefter kunde man slappna av. Jag var ensam utlänning på bussen, passkontrollen i Kokhsar gick därför rekordsnabbt, och redan klockan 10 nådde vi Keylong i fullständigt överväldigande vackert solskensväder. Kontrasten mot Manali hade inte kunnat vara mera extrem.

Jag träffade genast mina gamla vänner, bröderna som förestod "Tashi-Delek", och fick resans väl billigaste säng för natten. Jag mötte en engelsman som just kommit ner från Leh, där det varit för stökigt med för mycket turister och stekande sol, men han hade haft underbara dagar i Alchi. Han reste av erfarenhet alltid ensam, då de tre gånger han haft olika flickvänner med sig hade varit rena katastrofen varje gång. Han rådde mig att aldrig ta någon med. Jag kunde berätta detta för min flickvän. Det kunde lyckas, men i de flesta fall hade han bitter erfarenhet av att det bara måste gå åt helvete.

Jag hann med ett litet besök i det övre klostret Shushol före lunch men var efteråt så trött (efter den sömnlösa natten) att jag måste slockna i sängen och låg där utslagen i två timmar. Jag var helt otränad som bergsspringare på över 3500 meter och hade mycket bly kvar i benen att vandra bort.

Som om detta inte var nog företog jag mig på eftermiddagen att bege mig ner i dalen till andra sidan för att besöka det berömda anrika Kardongklostret och dessutom bege mig någon kilometer därifrån. Naturligtvis tappade jag bort mig fullständigt i buskarna och snårskogen av taggbuskar och taggiga träd på vägen från byn till klostret, så hela eftermiddagen blev bara en enda stor överansträngning, och jag kom tillbaka fullständigt medtagen. Dock lyckades jag fixa min biljett till Leh, men det blev ganska långt bak i bussen om dock vid ett eftertraktat fönster.

Som rumskamrat hade jag en liten japan, som berest Indien regelbundet på motorcykel sedan 20 år. Han hade vänner i Malana och var mycket för att röka och dricka. Till middagen hamnade två israeler vid vårt bord, och allt de talade om var allt vad de rökte. I ett obevakat ögonblick stälpte japanen ut sitt nyligen fyllda glas med *chang*, varpå den karakteristiska stinkande syrliga doften av denna försåtliga alkoholdryck spred sig rinnande längs golvet över hela restaurangen. Japanen beställde ett nytt glas.

Det gällde att vakna i tid följande morgon till bussens avgång klockan 5, och klockan 4.40 måste man vara där. Naturligtvis fungerade inte min ficklampa, och det

gick inte att ladda upp den där, men en tibetan som skulle till Manali och sov i samma sovsal som jag var mycket hjälpsam. Han lovade väcka mig i mycket god tid.

Det visade sig att han var en snarkare av Guds nåde. Jag har aldrig hört så gedigna timmerstockar dragas med ett sådant djup och en sådan bredd. Det var rena sågverket och rena basunmotorsågen. Naturligtvis kunde ingen sova med ett sådant sågverk i samma rum. Lyckligtvis hade jag öronproppar.

Men han hade tydligen föresatt sig som sin stora ambition att väcka mig i tid. Han väckte mig redan klockan 3 (en och en halv timme för tidigt) och sedan på nytt varje kvart, orolig för att jag skulle missa min buss eller inte gå upp. Samtidigt rumsterade ett gäng koreaner i rummet bredvid med gnisslande dörrar och flammande ficklampor som tändes och släcktes och gick i ett. Någon sömn blev det inte den natten heller.

Denna cirkus hade dock den fördelen med sig att man kom i tid till bussen. Allt annat var omöjligt. Den satte iväg punktligt klockan 5, men jag hade oturen att få min fönsterplats stulen av en amper tibetanska som var helt omöjlig att ha att göra med. Här hade man rest hela vägen från Skandinavien för att få njuta av vackra vilda landskap, och så får man sin fönsterplats stulen av en dum bondmora, som vägrade släppa den ifrån sig. Det blev ingen fotografering av under denna hisnande ökenresa.

Men det märkvärdiga inträffade, att mitt ute i öknen började det regna. Jag hade aldrig varit med om maken. Världens sterilaste ökenslättilandskap förvandlades till en dypöl, och vi körde fast i den. Vi fick alla lämna bussen och hjälpas åt med att dra loss den ur dypölen. Lyckligtvis var majoriteten israeler och starka unga män, så vi klarade denna ovanliga ökenkris. Jag konstaterade att öknarna i Ladakh definitivt håller på att bli grönare för varje år.

Två andra passagerare var från Hamburg och i min ålder. De hade strandat i ett försök att trekka genom Zanskar. Höjdsjukan hade blivit dem för svår, och när den ena drabbats av totalt magstopp var det bara att vända tillbaka. De var mycket trevliga, och jag försökte få dem med mig till mitt hem i Leh, men de ville gå sina egna vägar.

Mycket försenad av oväder och långtradarköer vid de höga passen kom vi fram klockan 9 till Leh efter 16 timmars färd från Keylong. Alla var helt slut, och för första gången ankom jag till Leh och Ladakh i regn. Dessutom åskade och blixtrade det. Jag var tacksam för blixterna, som upplyste vägen för mig i mörkret, men icke desto mindre ramlade jag ner i ett kloakdike och slog upp ett knä och ett smalben. Lyckligtvis klarade sig byxorna. Halv tio kom jag fram mörbultad, sårad, haltande och med sprängande huvudvärk till mitt hem Lung Snon och blev i vanlig ordning överväldigande väl emottagen av mitt värdfolk med katasjal och allt. Alla strapatserna hade lönat sig, fastän jag flera gånger tänkt, att det här troligen skulle bli min sista Ladakhresa. Sådana beslut kunde jag nu lugnt hänskjuta till framtiden.

del 4 : *Konferensen i Leh.*

Trots de oerhörda strapatserna inför återkomsten till Leh måste det erkännas att jag hade en otrolig tur. Det värsta ovädet satte i gång med oerhörd kraft just minuterna efter min lyckliga hemkomst till Lung Snon, och sedan ösregnade det hela natten. Hade jag villat bort mig i nattmörkret, blivit ännu mer försenad med bussen eller inte genast störtat iväg från busstationen hade ovädet sinkat mig ytterligare.

Det var fullt hålligång på Lung Snon. Mitt hemhärbärge hade varit fullt i hela juli, och vem mötte jag inte nu bland gästerna om inte min gamle vän från Haarlem i Holland, Mahlerfantasten, som jag haft så många givande musikaliska diskussioner med här för sex år sedan! Han mindes fortfarande hur jag tre dagar i sträck misslyckats med att finna vägen över bergen till Phiyang...

Men det bästa var, att just i dessa dagar inleddes en konferens i Leh om den globala växthuseffekten på initiativ av Helena Norberg-Hodge, som var här nu. Ella, från samma stad i Devon som hon, bodde på Lung Snon och berättade allt för mig om saken. Hon hade engagerat sig i detta och studerat problemet på nära håll i Indien och kommit fram till, att det stora problemet var pengar. Så länge folk lät sig tystas med pengar kunde politikerna ostört fortsätta låta all världens miljöförstöring skena iväg. Amerika kunde strunta i problemet för att det hade pengar. Bönder lät sig köpas bort från sitt land, som sedan kunde dränkas i dammprojekt. Ingen kunde säga nej till pengar. Tehridammen, som vid en jordbävning kunde dränka hela Rishikesh, låg nu klar men innebar mest bara gräl mellan centrala och federala myndigheter om kontrollen av vattnet.

Min huvudvärk från igår var redan spårlöst borta (kanske mest tack vare de mängder te jag hejdlöst kunnat inmundiga omedelbart vid min ankomst,) så jag kunde genast börja planera för min Zanskarutfärd. Allt var fritt fram för mig i Ladakh.

Helena Norberg-Hodge kom till Ladakh första gången 1974 och fängslades genast av dess uråldriga och förståndiga ekologiska ekonomi, som framför allt gick ut på att samsas om, fördela och rätt använda vattnet i detta bergsökenland. Hon insåg att världen med sin globala miljöförstöring skulle ha mycket att lära av Ladakhs högt utvecklade ekologiska förnuft och engagerade sig djupt i detta som ett led i den gröna revolutionen. För sina epokgörande insatser fick hon det alternativa nobelpriset 1979 och har fortsatt verka i Ladakh sedan dess.

I denna världskonferens deltog gräsrotsarbetare från hela världen och till och med från ön Réunion ute i Indiska Oceanen. Européerna dominerade, men även Sydamerika var väl representerat liksom Canada, Kalifornien, Australien, Japan och framför allt naturligtvis de indiska länderna. Endast muslimer och ryssar lyste med sin frånvaro. Andan var den bästa tänkbara, som om alla dessa deltagare från hela världen enkom samlats här för att gemensamt rädda världen. Någon annan fiende hade de inte utom dumheten, som då framför allt besjälade kortsynt politik och kapitalism.

Jag träffade Helena själv här för första gången för sex år sedan, och hon hade knappast förändrats alls under dessa år. Hennes man var fortfarande lika sjuk, något äldre hade hon blivit, men det djupa kloka engagemanget för bättre ekologiskt tänkande för hela mänsklighetens del var alltjämt lika intensivt med en järnvilja under som genomfördes konsekvent genom klok och vänlig diplomati.

Hon ledde hela konferensen med sitt mjuka oemotståndliga sätt och såg noga till att alla talare fick sjunga ut ordentligt, och även alla observatörer och gäster fick framträda och presentera sig om de ville. Jag smög mig till en liten samvaro med henne, och hon talade gärna flytande svenska fortfarande. Vi var konferensens enda svenskar.

Det blev en mycket fullbokad dag med mycket spring mellan olika busskontor och reseagenturer för att få veta något om bussresan till Zanskar, men ingen visste någonting utom att det inte fanns någon buss dit idag. En kunnig reseagent visste att berätta att det gick bussar dit bara var tredje dag, så det kanske gick en på fredag - om tre dagar. En annan rådde mig att ta den reguljära bussen till Kargil och där följande morgon chansa på en buss till Padum (14 timmar på 250 kilometer). Det var det vettigaste rådet jag kunde få av någon.

Summan av konferensens första dag var helt enkelt nödvändigheten av information. Folk måste informeras om att de inte behöver vara beroende av konsumtionssamhället, att de inte måste köpa plastförpackningar, Coca-Cola, Pepsi och hamburgare, att de inte måste göda sig med skräpmat och att de inte måste låta sig hjärntvättas av konsumtionssamhällets massmediala skräputbud med reklam. Det kalla kriget och Warszawapakten avslutades genom information över gränserna,

och det är allt vad som behövs. Man *kan* göra motstånd mot hjärntvätts- och konsumtionssamhället och bör göra det för sin egen hälsas skull, man *kan* avstå från de giftiga storstädernas miljöförstöring, där människorna förvandlas till vrak och slås ut till socialfall, man *kan* återvända till naturen och slå vakt om den livsnödvändiga kontakten med sina gräsrotter. Människans växande sociala existentiella problem är hennes tilltagande rotlöshet och identitetslöshet. Man *kan* lära sig själv vad man behöver veta och måste inte lita till korrupta och förstörda, manipulerade och politiskt enkelriktade lärdomsanstalter. Man *kan* vara fri. Det finns en särskild högskola inrättad i Indien som bara undervisar i ämnet frihet. Tydligt är detta något som särskilt den hjärntvättade mänskligheten i storstäderna genom konsumtions-samhällets skvalflod av pryglar, som de storknar i, håller på att glömma bort.

del 5: Katastrof!

Det regnade alldeles förfärligt i Leh. Detta var andra natten i rad som regnet bara öste ner till ingen nytta, ty det var för sent på säsongen för att regn skulle göra gott åt jordbruket. Det dåliga vädret plus den intressanta konferensen bidrog till mitt beslut att uppskjuta min avresa från Leh med en dag.

Till kvällen ankom ett engelskt par från en vådligare *trek*. Sista natten uppe i bergen hade de överraskats av störtregnet, och då tältet läckte hade de nödgats spänna upp sina paraplyer inomhus. Så hade de tillbringat natten i genomsura sovsäckar ända tills regnet upphörde klockan 7 på morgonen.

Vi stod inför ett väderproblem. I Changspa, den fashionabla delen av Leh där de rikaste och alla israelerna höll till, fick hotellen evakueras efter att ha blivit dränkta, och dyra salongsmattor hängdes utanför på tork. Min andra konferensdag präglades (utom av konferensen) av ohyggliga bussturer upp och ner på jakt efter information. Det skulle fara en buss till Zanskar, jag fick till och med namnet på chauffören, vi jagade bussen och chauffören hela dagen tills vi till slut fick veta att bussen var på lagning, men en annan buss skulle gå, jag kunde få plats klockan 5 på morgonen, men sakkunniga hävdade att vägen Kargil-Zanskar hade spolats bort, även en Zanskarvän rådde mig att vänta några dagar, och jag ville inte missa sista konferensdagen. Fem timmar av dagen gick åt till vandringar mellan olika busstationer och reseagenturer medan jag bara fick några timmar över för konferensen och ingen tid alls för något annat.

Mot eftermiddagen tornade blygråa skyar upp sig över bergen både mot öster och norr och lovade mera hotfullt väder än någonsin. Prognosen för min Zanskarexpedition kunde inte bli sämre.

Mellan varven kunde jag delta i konferensen och skaffa nya vänner. Vi var fyra italienare, den ledande italienske talaren lystrade till ett så grant namn som Roberto Imperiali, men bäst kom jag överens med Ella, som först inbjudit mig, och som om någon var expert på växthuseffekten. Dessutom hade hon litterära intressen och var angenäm utom att hon stod Helena nära, då hon bodde i samma by. En slovakiska visade stort intresse för mig, varpå jag beredvilligt gav henne både min e-post-adress, hemsida och blogg. Denna samling av unga, aktiva, intelligenta och initiativrika skapare av framtiden var *gefundenes fressen* för en kontaktsökare - här kunde han lätt få nya intressanta vänner över hela världen och bara av den bästa sorten.

Hemma på mitt hotell kunde man njuta av doktor Lucy från London, som var på semester med sin son. Hon var utomordentligt underhållande och hade tusen historier att berätta och tröttnade aldrig. Hon ville gärna ta mig med på en utflykt till

Tso Moriri, en åttadagars *trekking* tur på hög nivå till en av Tibets fyra heliga sjöar, men jag hade inte gett upp Zanskar ännu.

Men katastrofen förvärrades. Ännu en hel natt regnade det och fortsatte den följande dagen, medan det spred sig som en epidemi över hela Ladakh problemet med läckande tak. Ladakhierna har byggt sina hus för att motstå ökenklimat, inte ihållande regn, som aldrig förekommit tidigare. Värst utsatta var sådana byar som byggts invid floden och vid strömmar, som helt hotade utplånas. Samtidigt förstördes vägarna....

Konferensens sista dag bjöd på kanske dess intressantaste diskussioner, när leden glesnade mot eftermiddagen och endast gräddan blev kvar. Samtalen fördes på engelska, ladakhiska och hindi, men vem som helst fick delta. De intressantaste samtalen handlade om barnuppfostran, skolan och jordbruksmissbruk. En talare från Detroit berättade om sina egna erfarenheter som moder när hon förlorat sitt första barn. Som moder måste hon förlossas på sjukhus, och då barnet var sjukt vid födelsen lades det i kuvös och fick ingen kontakt med modern. Därför dog det. Ännu idag är modern säker på, att om barnet bara lagts i hennes armar i stället för i kuvös kunde det ha klarat sig. Många BB-kliniker världen över begår det katastrofala misstaget att beröva spädbarnen den omedelbara, livsviktiga direkta moderskontakten i just det ögonblick när just detta är vad barnet mest behöver.

En New York-bo berättade om undervisningsväsendet i New York. 50% av alla New Yorkare går aldrig ut skolan, och detta är delvis skolans fel, som är manipulerad till att låta 50% av eleverna aldrig gå ut den, då staden behöver dessa 50% till att senare sköta alla stadens skräppjobb. 50% av alla skolelever i en av världens rikaste städer New York är alltså i förväg dömda till att aldrig få bli någonting. Skolan är programmerad till att skrota 50% av eleverna.

En indier belyste det faktum att alla världens svältkatastrofer aldrig har berott på brist på mat. Mat har alltid funnits, men vad som utlöst svältkatastrofer har alltid varit stopp i leveranserna. Han berättade om en svältkatastrof, som utlösts av att tonvis med mat lämnats stående att ruttna i magasin, varefter dessa miljoner ton spannmål måst dumpas i havet som rutten medan en lokal svältkatastrof blev ett faktum. Det finns alltid mat, men ibland hindras den från att bli konsumerad.

Samantha från Venezia-Giulia berättade, att världens tre onda faktorer var pengar, politik och droger och att allt ont kom därifrån. Det låg något i det.

Ella från Devon blev min bästa vän på grund av sina litterära intressen och stora kunnighet i själva kärnfrågan växthuseffekten. Hon skulle efter konferensen bege sig till klostret i Likir tillsammans med många andra konferensdeltagare, och jag beslöt att radikalt ändra hela mitt program och slå följe med dem. Vägen från Kargil till Zanskar var definitivt stängd, och hellre än att förlora fler dagar i Leh valde jag en långsammare väg västerut i hopp om att vägarna under tiden skulle hinna repareras och regnet upphöra. Det såg värre ut än någonsin, och allt tydde på ännu en hel natt med bara förödande slagregn.

Det hade gått en buss fem på morgonen mot Zanskar, men frågan är om den kom längre än till Kargil. Jag hade avstått från den frivilligt just därför, och klockan fem hade det hållregnat.

Men den intressantaste människan jag träffade under dagen var en helt annan typ, något så ovanligt som en ensam amerikan - amerikaner reser sällan utomlands, och bara 8% av alla amerikaner har därför ens något pass - amerikanska UD lär råda amerikaner som reser utomlands att utge sig för att vara kanadensare, för att inte bli mobbade - denne amerikan var professor vid universitetet i Berkeley, California, och det var andra gången vi möttes som vi stannade och pratade med varandra. Han var en mycket hjärtlig människa, kallade sig själv en hippie, var i min ålder men professor i musik - han spelade violin, flöjt och en rad andra instrument - men var samtidigt psykiater. Han hade samma svaghet för Himalaya som jag, hade kommit

till Ladakh första gången 1992 och regelbundet besökt Himalaya sedan 1990, så han hade ett försprång. Vi utbytte elpostadresser och lovade varandra att äta middag tillsammans nästa gång vi träffades.

Kvällsvarden blev lika trivsamt som förut med doktor Lucy underhållande och spirituell i första rummet som vanligt, men senare kom också ett italienskt par från Bolzano, så man fick det stora nöjet att få tala ännu mera italienska.

Trots alla regnkatastroferna med sönderbrutna vägar över hela Ladakh, bortspolade hus och ofattbara skador av regnet slutade alltså denna resans hittills värsta katastrofdag i dag.

Den bästa tänkbara nyhet inträffade följande morgon att det inte längre regnade.

del 6 : *Likir efter konferensen.*

Jag följde med återstoden av Lehkonferensen på en utflykt till Likir, där jag ämnade stanna kvar över natten medan de övriga skulle återvända till Leh. Vi gjorde klostret ordentligt och hade sedan en utomordentlig lunch i ett lokalt bondhus där vi klämde in oss 42 personer i ett kök och fick njuta av en underbar omgång *Skew*, min första i Ladakh denna gång. Efter en två timmars middag med en massa tal på ladakhiska bröt vi upp, och jag sade farväl till mina sista italienska vänner Samantha och Roberto. Tyvärr hade Ella av okänd anledning inte kommit med, fastän hon igår varit inställd på det.

Klockan sex kom jag så fram till Norbus gamla värdshus, som var helt tomt, ehuru de öppna dörrarna och spridda barnleksaker tydde på något liv. Det var bara att ge sig till tåls, vilket snart gav sin belöning: efter en timme inträdde världens vackraste bondkvinna med sin lille son, konstnären Norbus berömda vackra hustru, som jag nu redan fyra gånger tidigare varit gäst hos. Norbu själv hade jag bara råkat en gång, men vi var mycket goda vänner, och nu skulle jag få råka honom igen. Han var för ögonblicket ute och lagade trasiga elledningar.

Regnstormen hade vållat oerhörda skador över hela Ladakh. På tre dagar hade det fallit lika mycket regn som det normalt ska falla under fem år. Även vägen från Leh till Likir hade bitvis varit överspölad och sönderbruten men inte i värre skick än att vår terrängbuss kunde ta sig över skadorna och genom forsarna. Men dessa enorma och ursinniga vattenmängder lovade att min *trek* skulle bli svår.

Jag bjöds omedelbart på obegränsade och överväldigande goda mängder te och var helt som hemma – för varje år jag återkom blev återseendet kärare. Jag var enda gästen, vilket passade bra, ty alla sovrummen utom ett var vattenförsörda. Sängarna stod på tork på kant, och madrasserna behövde månader för att torka.

Denna stilla pastorala tillvaro långt ute på landet bland enkla genuina människor, som levde så nära jorden man kan komma, var just vad jag behövde för att kunna samla mina intryck av den överväldigande konferensen med alla dess impulser och för världen livsviktiga argument. Senare på kvällen kom Norbu hem, och vi konstaterade att det var femte gången jag gästade deras hus, och under de sex åren sedan mitt första besök hade båda deras barn kommit till världen. Vi hade en utomordentligt intim och ljuv samvaro i stearinljus medan vi intog de läckraste *momos* jag hittills undfått i Ladakh. Det var sådana här ögonblick man sedan kunde leva högt på hela året. Det var den perfekta familjeidyllen i det perfekta paradiset, och det var bara vädret som kunde bli bättre. Det började regna igen under kvällen.

Norbu arbetar som sagt som konstnär, och det är framför allt klostren som gör att konstnärer här kan leva på sitt arbete. Hela Likirdalen domineras av klostret, Ladakhs näst största, men det är snarare den perfekta jordnärligheten än klostret som gör Likirdalen så välmående. Här finns Ladakhs enda återstående krukmakarkultur, man är här helt självförsörjande genom solenergi och vattenenergi som driver alla

kvarnar, och hela dalen andas den perfektaste harmoni. Hela världen har mycket att lära av dessa enkla, jordnära, vackra människors sätt att leva, och det var just det som Lehkongferensen handlade om.

del 7: Ökenmarathon i solregn

Det kanske märkligaste med mitt nuvarande Ladakhbesök var att jag aldrig hade mått så bra i Ladakh tidigare. Resan från Manali över de tre passen på 4800, 5000 och 5300 meter längs steniga vägar i 16 timmar hade medfört den obligatoriska huvudvärken, som emellertid varit totalt bortblåst den första morgonen i Leh. Ej heller aptiten hade strejkat, som vissa tidigare år, utan kunde inte bli bättre.

Det var således i bästa form jag lämnade min vackra bondkvinna i Likir och hennes späde son före klockan åtta på morgonen med siktet ställt på Themisgam 40 kilometer längre bort bortom diverse svåra pass och öknar. Avståndet var ett reguljärt Maraton men hela tiden mellan 3500 och 4000 meters höjd med även forsar att forcera, vilket var det svåraste.

De två första passen var ingenting. Min värd på Norbu i Yangthang, där jag stannade för te på halva vägen, informerade mig att broarna var hela. Det var de inte alls. Jag förlorade en timme på olika strandade företag att ta mig över den strida Wuleh Tokpo och måste till slut vandra den mycket tråkigare bilvägen över mycket längre norrut. Sedan började det regna ordentligt.

Det kändes fånigt att gå med ett uppspänt trasigt paraply mitt i den sterila bergsöknen som skydd för ett fullständigt absurt solregn, som aldrig avtog utom för att börja på nytt, men jag hade inget val. Vädret var dramatiskt och skrämmande, turvis hotfullt med blyblåsvarta moln utan att det regnade och absurda solregn som aldrig upphörde.

Jag nådde fram till foten av det sista passet halv 3 på eftermiddagen efter att ha suttit av en timme på teraster i Yangthang och Hemis Shukpachen och förlorat en timme på bortspolade broar. Jag hade faktiskt försökt ta mig över en av forsarna på en trädstam som lagts över med att gränsla den och hasa mig fram, men forsaren hade varit för ursinnig och gripit tag om mina ben och hotat snurra mig runt och ner i fallet. I Hemis Shukpachen väntade en kvinna vid grinden på förbipasserande förfriskningskandidater, alltså turister. Det visade sig vara samma vackra kvinna som raggat mig till sitt hus för fem år sen, när jag första gången gjorde denna vandring, ty jag kände genast igen köket när jag kom in i det. Hon bjöd på ett fantastiskt starkt te som jag är säker på att måste ha varit kaffe, och det var så gott och berusande med sin styrka att jag måste ta ett andra glas.

En annan svårighet var att passen var leriga på grund av regnen, så det var väldigt lätt att halka där uppe för att sedan hasa ner några hundra meter i leran, i synnerhet om passet var brant.

Kvart före fem nådde jag fram till min gamla värdfamilj i Themisgam. Bara det sista passet och nedstigningen därifrån hade alltså tagit mer än två timmar av Maratonloppetets sju. Då började det kännas i skuldrorna, min ryggsäck var som vanligt för tung, och även benen började äntligen klaga, men förvånansvärt nog led jag inte av någon skoskav alls. För första gången någonsin hade jag kommit över ett par praktiska sandaler som skonade mig från den plågan. Jag hade köpt dem begagnade för 40 kronor, och märket var Puma.

Ett antal andra gäster hade tagit sin tillflykt till mitt värdfolks hem som regnat in och bort på campingen. Ladakh var fullt av trekkare och campare som fått sin semester bortregnad och förstörd, för att inte tala om Ladakhs hela befolkning.

Men mitt värdfolk tog lika hjärtligt hand om mig som någonsin. Jag fick genast obegränsade mängder te och fick själv bestämma middagen. Det skulle bli

välbehövligt att få vila ut och på en så idealisk ort som denna vänta ut det förbannade regnandet.

del 8 : *Sammanbrott i Temisgam*

Det begav sig inte bättre, än att min första underbara middag i Temisgam, som jag fått beställa själv, den bästa på hela resan hittills, spydde jag upp efter tre timmar i tre kraftiga omgångar och paroxysmer – jag vände bokstavligen ut och in på mig själv, helt ofrivilligt, och kramperna var fruktansvärt plågsamma. Där rök den finaste middagen i Ladakh ner i dasset. Det var rena naturkatastrofen. Man kan sedan i det oändliga diskutera vad detta kan ha berott på.

Överansträngning? Den oerhörda nervspänningen inför världskonferensen, som jag inte för mitt liv velat missa? Min förtvivlan inför det oupphörliga regnandet och lågtrycket, som alltid påverkat mig negativt? Maratonökenvandringen i hopplöst regn utan mat och i förtvivlad kamp mot forsarna utan broar? Troligen allt detta och lite till.

Den fatala konsekvensen var att jag blev helt utslagen och inte orkade med någonting. Inte en enda armhävning kunde jag prestera. Jag måste ha rasat 10% av min vikt på en gång. Det enda att göra var att vila.

Dock lyckades jag med några missioner under dagen. Två gånger hade jag misslyckats med att fotografera ett alldeles särskilt dramatiskt parti av Indus tre kilometer öster om Nurla. Första gången hade filmen tagit slut, andra gången hade den hakat upp sig och jag hade förlorat 16 ovärderliga bilder (bland annat fyra jakar vid Bong Bong La), men nu lyckades jag äntligen (vågar jag hoppas), ehuru 18-kilometersvandringen ner och upp mellan Temisgam, Nurla och Indus nästan sprängde mina sista krafter. På eftermiddagen (efter en timmes vila efter lunchen, en enkel risotto som jag fick behålla,) besökte jag mina vänner i Tea, mitt Leh-värdfolks släktingar, som hjärtligt tog emot mig. Dock orkade jag inte stanna där länge, hela utflykten tog bara 150 minuter i anspråk, varefter jag måste gå till sängs och vila hemma igen. Jag var helt kraftlös, orkade ingenting och ville bara ligga.

Jag hade mig veterligen aldrig kräcks i Indien förut. De oerhörda paroxysmerna, varvid muskler ansträngdes som aldrig annars togs i bruk, föranledde en sådan fruktansvärd muskelsmärta efteråt i högra magtrakten att det nästan var outhärdligt. Jag hade aldrig varit med om maken, och jag hade inget val: denna kris måste föranleda en extra dags vila och uppehåll i Temisgam.

Som kontrast är det kanske här på sin plats att äntligen infoga mitt brev till mina vänner i konferensen. Det skrevs naturligtvis på engelska, men här är en översättning.

”Likir, 4.8.2006, poeten Shelleys och Raoul Wallenbergs födelsedag.

Kära vänner,

När jag kom till Leh just i tid till konferensen hade jag ingen aning om den. Det var Ella Saltmarshe som informerade mig om den när vi hade frukost tillsammans i Lung Snon, den Gröna Dalens gästhus, Dolma Tserings ställe, en timme innan konferensen startade. Då jag hade väldigt mycket att göra under min första dag i Leh och Ladakh kunde jag inte närvara vid föredragen så mycket som jag ville, men jag tror att jag lyckades få ihop en ganska bra summering av det hela redan efter den första dagen, vilken ni kan läsa på min blogg.”

(Här skrev jag min summering av konferensens första dag, som publicerades i 'Fritänkaren' nr 153 i januari detta år i del 4 av 'Konferensresan', artikelns sista

stycke.)

”Så man kan kalla konferensen en gräsrotskonferens, med framstående gräsrotspionjärer från hela världen som deltagare i diskussioner om hur man kan rädda världen.

Liksom jag själv var Ella bara en gäst och observatör, men jag tror att hennes syn på saken kanske borde ha skänkts mera uppmärksamhet än vad som var fallet, då hennes forskningsområde är det största miljöproblemet av alla: växthuseffekten.

Jag är själv enbart en kulturarbetare, i hela mitt liv har jag aldrig arbetat med jordbruk, så jag är helt en outsider i den Gröna Revolutionen, vilket kanske är varför jag kan förstå och sympatisera med den så innerligt. Vad som än sades under konferensens tre dagar hade jag inga invändningar, medan jag i stället imponerades av hur alla dessa människor från hela världen, med var och en sina egna speciella insikter och erfarenheter av hur viktigt gräsrotsarbetet är, hade samlats tillsammans för att utbyta kunskap och erfarenhet av hur man bör gå till väga med mänsklighetens största problem.

Som jag sade i det lilla seminarium som jag inbjöds att delta i, så är jag mest engagerad i problematiken kring kulturens degenerering och vulgarisering, närmare bestämt hjärntvättskulturens (genom främst TV och andra massmedia) skadliga effekter på den verkliga kulturen, vilken är så viktig för mänskligheten, alltså (för min egen del) traditionell och klassisk litteratur och musik, särskilt inom musiken i kontrast mot rockkulturens accentuering av droger, högtalarskval och –manipulation med ’hard metal’-slagverksdominans, samt tonal musik i kontrast mot atonal musik, som inte längre är musik. Parallella företeelser är sex och våld som dominerande element inom filmen, medan unga människor aldrig får tillfälle att se Charlie Chaplin, Vittorio de Sica, de brittiska Gainsboroughfilmerna från 40-talet, Fred Astaire & Ginger Rodgers och andra klassiker i svartvitt. Även modern litteratur inom dramatiken (som Beckett), romanen (som ”Ulysses”) och poesin (som Ezra Pound) som inte ens är begriplig finner jag helt meningslös i kontrast mot klassiker som Dickens, Dostojevskij, Victor Hugo, Ibsen, H.C.Andersen och de stora realisterna, för att nämna några exempel. Kort sagt, inom kulturen finns det väldigt mycket gammal kunskap och färdighet som begravts levande av 1900-talets teknokrati men som förtjänar att få återuppstå.

Något liknande detta skulle ha varit mitt argument som bidrag till denna viktiga gräsrotskonferens, som förhoppningsvis kommer att leda till kanske en kedjereaktion av uppföljare i framtiden.”

del 9 : *En kall dusch i Lamayuru.*

Vilken befrielse att äntligen en morgon vakna upp i Ladakh utan att det regnade! De trekkande fransmännen, som tagit skydd hos min familj från den översvämmade campingplatsen, satt till och med ute i solen och drack sitt te. Fastän mina krafter återvänt och jag till och med kunde göra armhävningar igen var jag glad att jag valt att stanna en vilodag extra, som kunde utnyttjas till promenader och fotografering. Solen kom till och med fram på riktigt under dagen, så att man kunde frossa i den rika Temisgamsdalens grönskande rikedom.

Under dagen kom en annan fransk vandrerska från Likir in på mitt gästhus. Hon deltog i middagen, vilket också en italienska från campingen gjorde, så vi hade en mycket angenäm trespråkig samvaro under kvällen.

Emilie från Paris var 25 år gammal och första gången i Indien. På sin flykt från monsunen i Indien hade hon kommit upp längs Manalivägen just när de värsta regnen föll. Bara några mil från Leh hade forsarna brutit igenom vägen, det var kolmörkt klockan 10 på kvällen, och jeepen kunde inte fortsätta. De måste övernatta i

ett tält som läckte och som dessutom var belamrat med stinkande bensinfat, medan det ösregnade hela natten. Efter några timmar vaknade hon upp alldeles groggy av bensinångorna och måste gå utanför tältet, där hon föredrog att sitta de återstående sex timmarna av natten i ösregnet.

Men det var ingenting mot vad hon hade varit med om i Thailand när tsunamin kom. Hon hade flugit ner den 25.12.2004 och bott i en bungalow vid stranden, när hennes vänner plötsligt skrek: "Fly! Fly!" och hon måste fly halvnaken direkt ur sängen upp i skogen där den andra tsunamivågen ändå hunnit upp dem, så att de måste kämpa för livet eller dränkas. Efteråt vimlade skogen av dränkta lik, mest minderåriga barn. Hon stannade kvar i sex månader för att delta i det omfattande efterarbetet framför allt med letandet av försvunna personer och identifikation av oigenkännliga lik. Liksom alla jag känt som upplevde tsunamin satte traumat in först efteråt, och även sex månader efter katastrofen var det omöjligt för Emilie att återgå till sitt jobb som modedefotograf.

Zarah från Florens var drejare, varför jag kunde rekommendera åt henne krukmakarkulturen i Likir. Även hon var första gången i Indien men hade goda vänner i Manali. Emilie hade inte trivts i Manali på grund av massorna av missbrukande israeler där. Detta fenomen är mycket beklämmande. På bussresan från Manali hade det framför mig suttit två helt unga israeler, tydligen homosexuella, vilkas enda samtalsämne under hela resan hade varit olika typer av hasch och andra droger. Jag och Emilie och Zarah var helt överens om att, ehuru israeler som reste i grupp vanligen gjorde sig odrägliga, så hörde de ensamma israeliska resenärerna till de bästa i världen. Så är det för resten med alla turister: de ensamma kan resa och sköta sig, medan grupsällskapen bara gör sig avskräckande.

En av dessa ensamma israeler hade deltagit i Lehkonferensen. Under den pågående Libanonkrisen hade det under en dag avfyrats 200 raketer från Libanon mot Israel, men bara en israel hade omkommit i detta raketregn, och det råkade vara min väns bästa vän. Han efterlämnade en hustru och spädd dotter. Naturligtvis hade de inget med kriget att göra.

Den allmänna uppfattningen tycks vara att Israel överreagerade inför Hizbollahs kidnappning av två gränsvakter. Att starta krig för det var att köra över alla diplomatiska möjligheter och dålig politik, helt i enlighet med den korkade rådande Bush-andan i Washington. Genom kriget skulle Hizbollah bara få mera vatten på sin kvarn genom alla oskyldiga libanesiska martyrer, varpå fler skulle ansluta sig till Hizbollah än någonsin. Kort sagt, det lönar sig aldrig att accelerera en våldsspiral. Jag väntar ännu på belysning av den andra (israeliska) sidan av saken.

Det blev en hemsk natt, ty lågtrycket återkom med mera regn. Emilie och jag hade vår sista frukost tillsammans hos Gopas i Temisgam i väntan på Zarah, som inte dök upp, så det var bara för oss två att sedan traska iväg i regnet. Vi gick ifatt Zarah på halva vägen ner. Hon hade valt att hoppa över frukosten.

Även Zarah hade haft sin erfarenhet av det ominösa Tar La. Hon hade kommit från Lamayuru och tänkt ta Tar La från Wanla, men när hon kom med sin guide till foten av Tar La (ett brant pass på 5200 meter) hördes det ett överväldigande dån ovanifrån. Det var ett ras. Guiden avrådde från att ens försöka klättra över Tar La med möjliga färska ras på vägen i det kritiska vädret. Jag mindes mina båda italienska vänner från förra året som faktiskt tagit sig över Tar La, där uppe förväntat sig den häpnadsväckande utsikten och bara funnit moln och dimma, varefter de kommit ner på andra sidan i världens eländigaste tillstånd. Zarah med sin guide hade måst följa den konventionella jeepvägen tillbaka från Wanla.

Vi skildes sedan i Nurla vid landsvägen med Indus brusande vilt nedanför oss. Zarah tänkte sig till Likir för att studera krukmakarhantverket där medan Emilie och jag skulle till Lamayuru. Problemet var vägen och vädret. Frågan var om vägen alls var hel från Leh och om det alls skulle komma någon buss eller inte. Det skulle snart

visa sig att våra värsta farhågor skulle besannas. Vi chansade på första bästa truck, den stannade vänligt nog och tog upp oss, det var två unga Kashmiris som skulle till Srinagar, och chauffören var mycket pratsam om man dock bara förstod en bråkdel av hans rotvälska. Vid Khaltse informerade han sig från polisen om vägens tillstånd. Ännu en bro hade sprängts av vattenmassorna, och vägen till Leh skulle vara stängd i minst två dagar. Vi hoppades att Zarah åtminstone skulle kunna komma fram till Likir.

Men vi kom lyckligt fram till Lamayuru, och det var bara vädret som inte var gott – jag hade aldrig tidigare färdats upp till Lamayuru i regn. Mina gamla vänner, mitt värddpar i hotell Dragon, var båda hemma, men tyvärr hade alla rummen beslagtogs av en sådan där odräglig mastodontgrupp. Vi fick dock plats i köket, och det hade vi ingenting emot. Så kom sanningens ögonblick: den äntliga duschen.

Jag hade inte kunnat tvätta mig sedan Leh för fyra dagar sedan. Familjen hade haft ett tvättrum men inget rinnande vatten. Den äntliga duschen i Lamayuru hade alltid varit lika efterlängtd.

Emellertid var detta års duschupplevelse i Lamayuru helt i samklang med de ruggiga omständigheterna, det kalla regniga vädret och den totala bristen på värmande solsken. Vattnet var således iskallt och möjligen under 10 grader. Att tvåla in sig och tvaga sig i detta isvatten direkt från glaciärerna var således en tortyr, som man ändå gärna utstod, då det trots allt kändes friskt efteråt och man var ren. Att man sedan (med mitt kroniska låga blodtryck) förblev frusen i timmar efteråt fick man helt enkelt, som allt annat rått och kallt elände på denna resa, överleva.

del 10: *Vändpunkten*

Kallduschen blev bara början. Snart öste det ner i Lamayuru med hela naturens samlade ursinne och vansinne, så att den förra och enda gången jag upplevde regn här i Lamayuru för sex år sedan, då också Manalivägen förstördes för två veckor, framstod som bara 10% med årets dagligen ständigt återkommande syndaflod. Det kom inga bussar från Leh mera, ty bron närmast Leh västerut hade rasat. Trafiken kanske skulle komma i gång i morgon, kanske i övermorgon.

Det var tydligen lilla unga Emilies öde att råka ut för syndaflooder vart hon än reste. Hon hade simmat i tsunamin i Thailand 26 december 2004, och sedan hon kom för första gången hit till Indien den 23 juli hade hon bara upplevt skyfall varenda dag och blivit sittande i ett sådant en natt. Hon fick panik i Lamayuru, träffade några medfransmän som skulle fly till Alchi, fick gratis plats i deras jeep och stack. Jag tvivlade på att det skulle regna mindre i Alchi.

Hennes erfarenhet av tsunamin i Thailand med en efterföljande sex månaders vistelse där för återuppbyggnads- och hjälparbete hade dock haft samma konsekvens för henne som för överlevande krigsoffer från andra världskriget – en desto starkare vilja att leva. Så upplevde jag även Ladakh efter alla dessa översvämningskatastrofer överallt, som en krigszon, som krävde desto rejälare återuppbyggnad.

Det var en stor grupp italienare som ockuperat hela hotellet, så att jag fick sova i köket. De var hur trevliga som helst, nästan allesammans från alpslutningarna typ Vicenza och Bellinzona, de var pålästa och lyssnade till utdragna föredrag från sin gruppleadare, men jag gick inte in i deras grupp. De var ju ändå bara turister.

Två australiensare lyckades ta sig från Leh på motorcyklar. De berättade, att återuppbyggnaden av bron närmast Leh nu hade kommit så långt att två betongbalkar lagts över strömmen. Över dessa balkar hade de klarat sina motorcyklar. De berättade vidare, att hela Leh fortfarande var katastrofområde, den ena bron efter den andra hade farit iväg, det fanns väl inga kvar nu, medan ladakhierna bara tittade på och antog att det skulle sluta regna någon gång.

Huvudgatan i Lamayuru, den stora breda backen som går upp från nya landsvägen vid mitt hotell 'Dragon' till gamla landsvägen och klostret, var en enda tjock sörja av lera och mudder. Där förrättade lokalbefolkningen sina viktigaste affärer, där tvättade de vid brunnen, där lekte barnen i gyttjan, medan alla som måste passera denna Lamayurus paradgata halkade och löpte stor risk att slinta ner i en tjock brun pöl. Denna backe och huvudgata var illa sargad och härjad av otaliga ras och jordskred. Det var en paradgata som man från början gett upp hoppet om att kunna underhålla eller ens få att likna någonting.

Ändå var Lamayuru mera imponerande än någonsin. Här förekom en otrolig blandning av internationella element från hela världen, som av någon anledning samlades och förenades just i Lamayuru bortom ingenstans. En väldig fransk grupp tog just till flykten när vi kom, den ännu vidlyftigare italienska gruppen dominerade hela hotellet och hela orten hela dagen, efter regnen ankom en grupp på ett dussin ryska cyklister, vilkas cyklar prydligt stod parkerade i en oöverskådlig samling utanför klostret, medan jag till sällskap till middagen på Shangri La fick en Hongkonges, som liksom jag tänkte sig till Padum, (jag hade inte gett upp detta ännu,) och en fantastisk sportsman från Melbourne, Australien, som gjort Vätternrundan och ville göra Wasaloppet.

Han hade under det senaste halvåret på sin motorcykel kört från Schweiz över Turkiet och Iran till Pakistan och Indien. Iran var hans favorit. Liksom så många andra hade han där funnit de intressantaste, mest bildade och mest kunniga människorna, som gärna diskuterat vad som helst med honom och vanligen varit mycket kritiska mot sin egen regim. Han sade, att i det iranska parlamentet satt det både en kristen och en jude och att ingen i Iran ville ha krig utom regimen. Även Pakistan hade han funnit ytterst angenämt, han hade kört direkt från Iran in i Pakistan över öknen (en av de värsta i världen) och där funnit (efter diverse sandstormar) moln och regn i Quetta, där det kanske aldrig i historien hade regnat förut.

Efter Pakistan hade Indien blivit som en chock för honom, och han hade förlorat tre veckor i Delhi innan han äntligen kommit iväg norrut och omedelbart kört in i Nepal. Det var hans bästa nyhet. Inbördeskriget hade helt kommit av sig och äntligen slutat, alla spänningar hade upphört, gränsvakterna och poliserna var helt avslappnade, och överallt hade han mött vänlighet och entusiasm inför den nya efterkrigstiden, men sorgligt mycket hade raserats och måste byggas upp igen från noll. Från Lamayuru planerade han fortsätta till Kashmir. Han hade hela tiden klarat sig före monsunen, tills han blivit dränkt i Leh.

För morgondagen planerade vi att tillsammans gå till Wanla – om det inte regnade.

Aftonen slöts i det bästa tänkbara sällskap med de tretton italienarna, som bjöd på rom, whisky, frukt och te. För en gångs skull var man i riktigt glatt sällskap igen, vilket behövdes. Även de hade regnat in från alla sina ändrade program och skrinlagda planer, men deras guide meddelade att prognosen tydde på bättre väder. Detta om något behövdes. Glada och druckna gick vi alla till sängs med trots allt gott hopp inför morgondagen.

Efter detta uppenbarade sig plötsligt fullmånen och upplyste en stjärnklar himmel. Det var första gången.

del 11: Kort gästspel i Alchi.

Även italienarna hade hoppats på att få kunna bege sig till Padam i Zanskar men hade fått lägga om sina planer fullständigt. De var tretton stycken, allesammans från norra Italien, den trevligaste från Bellinzona, medan endast ett par var från Florens,

som var sjukast av dem alla. De flesta var ovana vid höga höjder, och olika höjdsjukdomar och magsjukdomar hade gått omkring bland dem som löpande epidemier, så att de vid sitt sista frukostbord före sitt uppbrott från Lamayuru mest bara bytte mediciner med varandra. Ändå var de vid gott humör, hjärtliga och trevliga, som italienare i allmänhet är. En av dem sade, när hon erbjöds bilskjuts till Themisgam, att "om jag ska dö vill jag dö stående," (florentinskan.)

Själv gick jag på min dagstur med Daniel från Australien till Wanla. Vädret var idealiskt. Det förekom moln, så att solen inte gassade ihjäl oss under ökenvandringen. Det tog 130 minuter dit (ner till 3200 meters nivå) och 136 minuter tillbaka (till 3450 meters nivå) med Prinkitipasset på vägen på 3700 meter. Med klosterbesök och vilopaus i Wanla tog hela utflykten knappt sex timmar. Vi hade tillryggalagt cirka 35 km på vad som borde ha tagit ett minimum av sju timmar (enligt boken) som för oss tagit 4_. Daniel hade schweiziska föräldrar, hade varit mycket i Schweiz, talade tyska bra och hade en bror i Stockholm, varför båda hans föräldrar lärt sig svenska. Endast han själv kunde inte svenska, fastän han gjort Vätternrundan och varit mycket i Sverige. Han var liten och pigg, mycket glad av sig, en stor skämtare, fenomenal på att hoppa, och vi höll i princip perfekt jämna steg med varandra. Jag hade inte kunnat få en bättre utflyktskamrat.

Vi fortsatte tala om hans resor i Orienten. Han hade i Iran fått en inbjudan till Irak men artigt tackat nej. I de trakterna utgav han sig hellre för schweizare än för australiensare, då Australien skickat trupper att hjälpa upp Bush i Irak. Han menade om Irak, att Amerika borde ha dragit sig ut därifrån för länge sen och att de nu inte längre kunde göra det. Om de gjorde det skulle det bli inbördeskrig, och om de inte gjorde det skulle det ändå bli inbördeskrig. Läget kunde inte bli värre, och ändå blev det värre hela tiden.

Senare på eftermiddagen tog jag en liten tur ner till "Moon Place Café" två kilometer från Lamayuru med storslagen utsikt över "havslandskapet" av sandstensformationer som såg ut som ett gigantiskt böljande forsande hav fastän det bara var sten. Mitt värdpar var där. Det visade sig, att det var de som hade byggt det, väldigt få hade tills vidare frekventerat detta helt nya ställe som ännu saknade mycket, mest grönska och blommor, varför det gjorde ett ganska sterilt intryck. Det skulle bli bättre till nästa år. Det lilla gårdshuset vid deras hotell, som jag en gång sovit i, hade de plockat sönder bit för bit och återuppbyggt här.

De hade en del nyheter att berätta. Vägen till Leh var nu öppen, men vägen till Padam skulle förbli stängd i ytterligare 5-6 dagar. Det avgjorde mitt öde. Det var bara att småningom bege sig tillbaka till Leh (via Alchi för två dagar) och där fortsätta följa med utvecklingen.

När jag återvände upp till klostret till kvällen hade det kommit en ny jättelik italiensk trupp på besök. De var oräkneliga.

Jag hade en sista middag med Daniel innan det var dags att knyta sig i eget rum med egen säng. På morgonen hade jag turen att få följa med två unga franska par i sin jeep till Alchi i stället för att få vänta på bussen. Vi kom fram redan halv 11. Fransmännen skulle bara se sig om i Alchi för att sedan samma dag besöka Likir och fortsätta till Leh. För deras del var det alltså bara ett ytligt besök, men de var mycket trevliga och positiva. Paren hette Yann och Emilie samt Astrid och Didier och var alla fyra från Marseilles.

Jag tog in på Choskor som vanligt, båda parterna av mitt värdpar var hemma och kände igen mig genast, men mitt gamla billiga rum (för 150 förra året) var borta och skulle bli kök. I stället erbjöds jag ett liknande för 250 som jag lyckades få ner till 200. Det gick an för en natt.

Alchi överraskade mig med att ha ett fungerande cybercafé. Så turistiskt hade det blivit. Centralplatsen var ett enda konglomerat av jeepar. Jag provade cybercaféet och hade precis blivit färdig med ett långt brev efter tjugo minuter när

uppkopplingen bröts och datorn måste startas om. Mitt långa utförliga brev var förlorat i *cyberspace*. Det hade precis hunnit bli färdigt för att sändas. Jag gav datorn en andra chans men kontakten bröts igen, och då gav jag upp och vägrade betala för de sista förlorade 25 minuternas förlorade arbete.

Också vädret blev sämre igen, och under eftermiddagen kom det en liten regnskur. Vädret var inte alls att lita på ännu. Allt detta bidrog till mitt beslut att återvända till Leh redan i morgon.

del 12: *Tillbaka i Leh – en eftermiddag med överste Wangdus.*

Som sällskap på bussen från Alchi, som var sprängfärdig av ett sjuttioal passagerare av vilka de flesta fick stå i gången, som vidare bara hade 32 sittplatser, fick jag en spirituellt spansk-engelska, som hade ett eget galleri i Barcelona och nu reste i Indien för första gången. När vi kom fram till Leh följde hon med mig till min familj, där hon genast fann sig väl till rätta. För en gångs skull hade min presentation av *'Lung Snon'* ('Den gröna dalen') för en medresenär slagit väl ut. Vi skildes sedan på olika ärenden men kom överens om att mötas till middagen.

Jag fick äntligen komma ut på Internet igen och fortsatte efter långa brev och deras avsändning upp över Leh till min gamle vän överste Wangdus där han skötte sitt reträttcenter och sin egendom vid dalens bortersta ända. På vägen kunde jag se vilka skador regnen hade vållat. En bro i centrala Leh hade gjorts obrukbar av strömmarna, varför man byggt upp en ny bro ovanpå den en halvmeter högre. Vägen upp mot dalen var delvis helt bortspolad, och en avtagsväg mot byn Sankara hade försvunnit helt i strömmarna. På vägen in hade vi konstaterat hur den viktiga bron mellan Leh och Phiyang strax nedanför avtagsvägen till Phiyang hade förts bort med järnbalkar och allt som hade spritts omkring i terrängen som tändstickor medan nu en ny bro byggts i dess ställe.

Överste Wangdus var hemma och tog hjärtligt emot mig som vanligt med en traditionellt berusande kopp kaffe. Han hade givetvis undrat om jag alls kommit till Ladakh i år och i så fall varför jag inte besökt honom. Jag berättade om konferensen, och han var mycket intresserad och imponerad, tog i detalj del av konferensprogrammet och kände flera av de ledande deltagande indierna. Så började han kommentera konferensen.

"Allt detta är mycket bra, säkert har det hållits lysande tal i tre dagar, men allt detta är helt värdelöst om det inte får praktiska konsekvenser. Gräsrötter i all ära, men om de bara pratar och inte handlar kommer ingen att bry sig om dem. En grön revolution måste ha en konkret grund av påvisade praktiska resultat för att alls kunna räkna med någon uppmärksamhet." Och han berättade om en japansk ledande professor i agrikultur som kommit med så radikala och oacceptabla forskningsresultat som samtidigt varit så oavvisliga att han fått lämna tjänsten. I stället hade han föresatt sig att i praktiken visa att hans jordbruksidéer fungerat och därför startat sitt eget jordbruksinstitut, där han genom praktiska resultat kunnat småningom visa att han haft rätt hela tiden. Han hade skrivit en bok som hette *"One Straw Revolution"*. Han var nu erkänd i hela världen och gammal, tyvärr kom Wangdus inte ihåg hans namn, men jag beslöt att forska reda på det. (*Hans namn är Masanobu Fukuoka.*)

Han berättade också om sin systers deltagande i en konferens, som som tema haft ladakhiernas oro för att muslimerna skulle bli i majoritet i Ladakh i framtiden. Hans syster var läkare och känd för sitt propagerande för barnbegränsning med högst två barn i varje familj. Hon hade fått frågan: "Vill du då att muslimerna skall göra oss till minoritet i vårt eget land?"

Hon hade då svarat genom ett anförande i tre punkter. 1) Två barn i en familj är det optimala för en familjs välfärd, för moderns hälsa, för faderns försörjningsansvar och för barnens lugna uppväxt, uppfostran och utbildning.

2) Som läkare är det min plikt att befatta mig med bara mina patienters välfärd, oberoende om de är buddhister eller muslimer.

3) Kommer någon av er här någonsin att skaffa er mer än tre barn? Nej, men ändå kräver ni av ert ladakhiska folk att de skall föda många barn för folkets framtids skull medan ni själva vill slippa göra det. Ni vill att andra familjer skall föda gatsoppare, skoputsare, springschasar och busschaufförer och inte era egna. Ni vill bestämma hur andra familjer skall göra men inte själva lyda era egna direktiv. Är detta rimligt? Nej. Så låt mig då få fortsätta framhålla det vettiga i barnbegränsningsprogram, och hacka inte ner på mig för det.

Detta apropå hur jag berättade för honom, hur New Yorks skolsystem var så programmerat, att 50% av alla elever måste misslyckas med sin skolgång för att kunna bli grovarbetare och slavar åt den del av befolkningen som tilläts någon högre utbildning och som gavs chansen att fullborda sin skolgång.

Vi pratade i timmar i godan ro och diskuterade även mina Zanskarproblem. Han avrådde mig från att försöka mera, då en vecka kvar i Ladakh var för litet för Zanskar. I stället rekommenderade han en mindre utflykt exempelvis till Pangong Tso vid den tibetanska gränsen.

Jag gick följaktligen till min gamle reseagent i Leh och diskuterade saken med honom. Han menade att Manalivägen nu var öppen och fungerade trots de senaste två dagarnas regn, att Pangong Tso var tillgängligt men att Tso Moriri inte var det. Om vägen till Padam visste han inte närmare besked, men en kollega berättade där att den kunde vara i ordning nu. Alltså gick jag ner till busstationen.

De bekräftade där att vägen till Padam var öppen och rekommenderade mig att ta bussen till Kargil och där chansa på en buss till Padam, som jag tänkt göra från början. Det var ett risktagande som kunde kosta mig en förlorad dag i Kargil, men kanske det var värt att försöka. Detta innebar att jag skulle ha satsat på Kargil från Lamayuru då mitt värdfolks upplysning där om att vägen krävde 5-6 dagar till för att bli klar tydligen var fel.

Och vem mötte jag inte hos min gamle reseagent om inte Yogi Müller från Kumaon? Jag kände igen honom på den entoniga burkiga rösten, men han kände inte igen mig och blev förvånad över att någon här kunde känna honom. Han hade inget minne av mig alls, och ändå hade vi sammantrålat ett antal gånger i Kumaon, där han tog ut turister på cykelutflykter. Han var besvärlig som kund hos min reseagent och tjafsade i det oändliga om tiotals rupier. Jag var glad att jag aldrig följt med honom i Kumaon på någon cykelutflykt.

Jag sammanträffade även med Zarah från Florens, som jag haft sällskap med från Temisgam. Hon hade tyvärr aldrig kommit till Likir och skulle nu börja bege sig tillbaka mot Manali.

Var aftonvard blev underbar som vanligt hos Tserings med fantastisk middag, och Rebeca från Barcelona stormtrivdes. Ett äldre israeliskt par deltog också samt två äldre franska damer. Doktor Lucy skulle småningom komma tillbaka med sin son, och jag måste dividera och avgöra om jag fortfarande kunde fara till Zanskar eller inte. Åtminstone ville jag ännu stanna i Leh hela morgondagen.

del 13: *Pangong Tso*

Rebeca från Barcelona var entusiastisk över Leh och sprang omkring i hela staden upp till fredstupan och njöt av solnedgången där och var särskilt glad över det familjehem jag hade fört henne till med den goda maten. Ett israeliskt par bodde

också på Lung Snon men var mera sävliga och ville ha allting färdigt organiserat för sig. De och Rebeca gjorde en lyckad dagsutflykt till Hemis, Stakna och Thiksey och kom lyckliga hem igen.

Jag fortsatte mina hopplösa forskningar i buss- och vägsituationen. Igår hade vägen från Kargil till Padum varit öppen, men idag hade den blockerats igen av nya regn och ras. Så hade det varit hela tiden. Så fort solen skymtat hade alla uppfyllts av nytt hopp och störtat ut på utfärder och vandringar, så hade regnet slagit hårt till igen, och där satt de alla inregnade i sina läckande tält och instängda i sina bergsbyar varifrån vägarna spolats bort. Man kunde lika litet lita på vädret i Ladakh som i England eller Norge.

Situationen var knappast bättre för mitt konferenssällskap. Kvinnoalliansens hus (där konferensen ägt rum) hade vattenskadats, och nästan hela biblioteket hade förstörts. Sekreteraren var sjuk, men jag fick i alla fall prata med honom, medan Helena inte ens var anträffbar. Konferensfolket väntade fortfarande på konferensens adresslista och summering.

Jag hade ingenting annat att göra än att ge upp det olyckliga Zanskarprojektet och hänskjuta det till ett annat år. Padumvägen hade förstörts en gång för mycket. I stället rådfrågade jag min vän på Lunaresor om alternativa möjligheter. Vägen till den heliga sjön Tso Moriri, vart doktor Lucy hade tänkt sig med sin son, var stängd, men vägen till Pangong Tso var öppen. Denna låg högre upp på 4300 meters nivå och sträckte sig 15 mil in i Tibet. Den var en av dessa tibetanska saltsjöar utan utlopp, varför dess vatten skimrade i alla regnbågens färger åt det blågröna hållet, och den var Ladakhs högsta och största sjö. Jag slog till genast.

Det skulle avgå en jeep i morgon bitti klockan 8.30, och min hjälpare fixade alla mina nödvändiga tillstånd genast. Försiktigt frågade jag vilka de andra gruppdeltagarna var. En holländska var osäker, då hon hade problem med sin flygbiljett från Leh, men de andra fyra var italienare. Det passade mig utmärkt.

När vi kom iväg följande morgon visade sig dessa italienare inte vara fyra utan fem och allesammans från Florens och allesammans unga, trevliga och vackra. Det kunde inte bli bättre.

Vägen upp till passet förbi Koru, det underbara klostret Chenrey som jag inte återsett på sex år och Shakti var ganska tråkig och ointressant, men bortom passet på 5000 meter blev det intressantare. Vi färdades länge genom en vacker vattenrik dal, där murmeldjuren stormtrivdes, vi såg hela familjer från jeepen, och som var så lågsluttande att vattnet såg ut att rinna i fel riktning, uppför i stället för nedför. Det lär ha berott på en optisk illusion, men de andra i sällskapet upplevde samma sak – vattnet rann i fel riktning och rann emot oss när vi färdades utför.

Vädret var oroligt men behärskade sig, vi fick endast få regndroppar under färden, och vid femtiden nådde vi äntligen fram till den stora sjön, där det blåste lika friskt som vid en havsvik. Sjön gav närmast detta intryck, det låg salt i luften, sjövattnet var minst lika salt som i Östersjön och alldeles klarblått, medan åtskilliga 6500-meterstoppar höjde sig runt om sjön i alla riktningar. Det var därför ett gränslöst romantiskt landskap, till vars karaktär de dramatiska stormmolnen och solljuset bidrog avsevärt, som ungefär i tavlan av en norsk fjord av Marcus Larsson. Samtidigt påminde sjön till omgivningarna om den heliga sjön Manasarovar i Tibet med de röda bergen runt omkring. Landskapet kunde inte bli vackrare.

Italienarna blev som galna över detta och insisterade på att få fortsätta några kilometer till utmed sjön. Det skulle finnas en by längre bort. Vår chaufför protesterade. Han var rädd för vattenproblemen, mot kvällen skulle smältvattenforsarna svälla och försvåra vägen, varför vi måste bege oss tillbaka innan det var för sent, vilket italienarna (alla utom en för första gången i Indien) vägrade acceptera. Slutligen nåddes den kompromisslösningen att vi skulle

återvända till sjön morgonen därpå från vårt nattläger mellan Muglup och Tagtse tre mil från sjön.

Det hade trots allt varit en vacker kväll, och vi var glada över den. Vi hade en trevlig middag tillsammans på tältlägret "*Taktok Wonderland*", exemplariskt väl skött av en ung entusiast som skötte allt. I lägret övernattade också ett äldre israeliskt par och en hindufamilj, men vi italienare förde mest väsen. För en gångs skull hade man perfekt belysning på kvällen, men plötsligt slocknade den, och sen var det kört. Det var bara att gå och lägga sig i tältsängen under ett vackert täcke, och jag har faktiskt aldrig sovit så gott i Ladakh.

Marco hade entusiastiskt pläderat för att vi skulle återvända till sjön halv sex i tid för soluppgången, men morgonen gav dystert besked i form av bara tunga gråa moln. Det skulle ta timmar för solen att bryta igenom. Så vi tog det lugnt med frukosten, och när vi kom fram till sjön duggregnade det. Ungdomarna gav sig ändå entusiastiskt ut på en promenad längs stranden, medan jag tog skydd i tesjappet med en kopp te. Ganska snart kom damerna tillbaka. De hade fått nog av regnet. Endast Marco och Giovanni hade fortsatt.

Efter mitt värmande te gav jag mig ut efter dem, och vi kom ganska långt, men stranden blev bara ödsligare hela tiden, och ingen solglimt upplyste den tröstlösa situationen.

Ändå var Pangong Tso även i dåligt väder en upplevelse. Det var helt sensationellt att på 4300 meters höjd plötsligt komma ner till ett hav med vågornas brus mot stranden i ett fullständigt överkligt vackert trollandskap med 6500 meter höga berg som reste sig nästan direkt ur sjön, medan saltet i luften och det faktum att sjön saknade utlopp förstärkte intrycket av en havsvik som hade kunnat ligga någonstans i nord-Norge. Ungefär så här hade säkerligen Tolkien föreställt sig avskedsviken i ringböckernas slutkapitel, när Gandalf med Frodo, Bilbo och Galadriel lämnar den gamla världen för att försvinna bortom havet. Samma överkliga intryck hade jag fått av den vidsträckta sjön Nam Tso i Tibet 1993, som i smäktande solsken hade givit rena söderhavsprägeln medan endast Påsköns jättar hade saknats för att fullkomna bilden.

Men det var inget att göra åt det dåliga vädret. Det var bara att fara tillbaka.

del 14: *De sista dagarna i Leh och avskedet.*

Vemodet bredde sin slöja över mina sista tre dagar i Leh. Jag besökte troget "*Women's Alliance*" och de sista återstoderna av konferensens deltagare, vilka inte var fler än fem-sex stycken, de flesta sjuka. Helena var själv sjuk men uppträdde ändå och höll föreläsningar i samband med visningen av hennes film "*Ancient Futures*" när hon orkade. Jag ville inte pressa mig in på henne under hennes ansträngningar och bräcklighet utan höll mig respektfullt på avstånd medan hon föreläste. Så fort hon kunde för publikens skull drog hon sig tillbaka.

Även Alex Jensen, hennes amerikanska högra hand, var illa därän, såg mycket bräcklig ut och hade svårt nedsatt immunförsvar. Ändå höll han ställningarna med den äran och skötte om besökare och publik lika noggrant som Helena hade gjort.

Däremot gjorde jag ett andra besök hos min vän överste Wangdus högst upp i dalen, som var vid gott mod och bästa hälsa, fastän han tvingats inställa alla förbokade gäster till följd av de bortspolade vägarna. Han bjöd på te med momos, vi diskuterade vilkendera av sjöarna Pangong Tso och Tso Moriri som låg högst då kartorna var av olika meningar, han menade att Pangong måste ligga högre då bergen där omkring var så mycket högre, och jag var böjd för att hålla med honom. Båda sjöarna låg någonstans mellan 4000 och 4500 meter.

Till slut talade vi om musik. Han beklagade Ladakhs utomordentliga musikaliska fattigdom, att just musik var det som saknades i Ladakh, att dess så kallade folkmusik mest bara var entonigt gnäll som inte ens kunde skrivas ner i noter, och att det inte fanns ett enda piano i hela Leh. Möjligen kunde det finnas ett orgelharmonium i den moraviska kyrkan.

Vädret var underbart, för första gången under min vistelse här i drygt två veckor hade vi haft solsken på morgonen och inget regn under dagen, och om dock moln inte hade saknats hade man kunnat njuta av sol och värme hela dagen. Nu var det lämpligt att sätta i gång med trekkingutflykter, nu när alla började resa hem och gatumyllret började glesna och vissa affärer redan började stänga efter turistsäsongen.

Hade jag kunnat fara till Zanskar trots allt? Svaret är ja, men då hade jag gått miste om Pangong Tso, och resans sista del hade blivit ansträngd, då jag troligtvis fått avstå från Dharamsala. Hade det varit värt det? Det får jag inte veta förrän jag någon gång kanske äntligen kommer till Zanskar. Men naturligtvis kändes det bittert orättvist att vädret nu klarnade och normaliserades när jag måste vända tillbaka. Överste Wangdus rådde mig att nästa år komma efter första hälften av augusti, vilket var det förnuftigaste råd han kunde komma med.

Tyvärr bjöd den sista dagen på ett bittert avsked. Magen revolterade. Jag är rädd att det var överste Wangdus goda momos som utlöste krisen med någon stark främmande krydda som mitt system beslöt sig för att reagera emot. Jag åt ingenting annat olämpligt eller onormalt, så det kan knappast ha varit något annat. Det började redan på morgonen men accelererade under dagen.

Doktor Lucy rådde mig att inte äta något alls till middagen utom soppan. Jag åt ändå något men så litet som möjligt. Vi hade en underbar avskedssittning tillsammans, det var jag, Lucy med hennes son, min gamla vän från tidigare år Myra från Holland med hennes syster (musiker) och svåger samt Dani, ung sjuksköterska från Österrike men bosatt i Zürich. Det var en underbar liten avskedsfest i intim samvaro, och en bättre avslutning kunde min Lehvistelse inte få.

Dani utrustade mig med extra toapapper och två pastiller Imodium, vilket jag var mycket tacksam för. Dessutom lånade hon mig sin väckarklocka, så att jag inte kunde missa bussen, som skulle avgå 5 – kvart över 4 hade jag tänkt stiga upp.

Kvart före fyra kom det sista och slutliga och värsta diarréanfallet. Det var rena explosionen, och jag kunde ingenting göra. Nästan hela rummet blev alldeles nersölat. Olyckligare kunde inte en resa inledas.

Jag lyckades torka upp det värsta efter mig och vandrade sedan på skälvande ben till busstationen. Gamle Norbu, min värd, var uppe för att se till att även doktor Lucy med son kom lyckligt iväg till sitt flyg. Jag försökte förklara den sorgliga olyckan för honom, och han var mycket förstående.

Naturligtvis vågade jag inte äta något på hela dagen. Jag tog genast ett av Danis piller med litet vatten, det blev hela frukosten, och till lunchen i Pang klockan 11 vågade jag riskera en försiktig kopp te, till vilken jag tog det andra pillret. Det var första gången någonsin jag medicinerade i Indien.

I Sarchu på eftermiddagen klockan 2 vågade jag riskera en andra liten kopp te, men magen tycktes hålla sig. Det blev inga toalettbesök på hela dagen, inte ens för det lilla.

Dessutom hade vi tur med vädret. Solen strålade hela dagen, vi höll tidtabellen utan förseningar, och när vi rullade ner från det sista kritiska passet Baralacha La på 4900 meter strålade hela Ladakh i det generösaste varmaste solsken. För en gångs skull skulle man få komma fram till Keylong i dagsljus – det var första gången. Det kunde inte bli bättre, och kameran applicerades flitigt genom det trånga bussfönstret. Det var detta man hade väntat på och längtat efter 18 dagar i Ladakh.

De övriga busspassagerarna var många av dem patienter och mycket sjukare än jag. En tysk höll sig för huvudet hela resan och verkade fullkomligt väck. När vi kom ner under 4500 frågade jag honom om huvudvärken blev bättre. Det var inte huvudet, sade han, det var magen.

En annan höll krampaktigt en duk för kinden hela vägen. Tydligt led hon av akut tandvärk. En annan fick andningsbesvär och måste lägga sig på golvet med syrgastub. Och så vidare. Där var en stor polsk grupp på sex personer och en lika stor grupp israeler, men friskast var en holländsk familj med två små flickor. De hade rest omkring i norra Indien i fem månader och hade nu bara en månad kvar. Småflickorna var fenomenala, pigga och glada och konversanta hela vägen, skuttade omkring bland klipporna vid varje paus och verkade trivas bättre än någon annan. Så var där en vacker ung skotska från Edinburgh som tillbringat 5 månader i Dharamsala och en månad i Ladakh. Naturligtvis var det till denna familj och denna skotska jag tydde mig.

I Keylong tog vi in på *'Tashi Delek'* som vanligt, och jag beställde min sedvanliga *thenthuk* och kunde äta den med god aptit. Ingenting fattades mig längre, så det var bara att fortsätta.

del 15: Svenska kolonin i Manali.

När man färdades över Rohtangpasset lämnade man definitivt solens rike bakom sig, vilket avlöstes av de blytungna grå dimmorna i monsunens rike 2000 meter längre ner. Det regnade inte i Manali, men solen var definitivt i kronisk exil.

Jag skildes hjärtligt från den holländska familjen och Hailey, den vackra skotskan, som ämnade fortsätta genast till Dharamsala, där vi förmodligen skulle mötas igen.

I Manali skulle jag träffa Stefan, som jag inte visste någonting om. Vi hade gemensamma vänner i Göteborg, som hade rekommenderat mig att kontakta honom, vilket jag hade försökt göra redan vid ankomsten, då han tyvärr befunnit sig i Delhi, men nu klaffade det. Under söndagen träffades vi, och han tog mig med sig upp till sitt hus.

Stefan visade sig vara en utomordentligt positiv överraskning, en upplyst levnadskonstnär med hjärtat på rätta stället, som bott i Indien i 14 år men nu började känna för en förändring och för att återvända till Sverige, där hans föräldrar var jordbrukare vid Falköping. Själv var han silversmed och hade eget hus med verkstad ovanför Manali en bit söder om Vashisht på de östra sluttningarna ovanför floden med en nästan lika värdig utsikt över dalen mot Manali och gamla Manali som familjen Roerich hade haft från Naggar. Där förekom en hel svensk koloni, med en annan ungersk silversmed som talade svenska och Håkan från Stockholm, som mest bara levde för dagen och sitt fria liv i Indien. Han hade arbetat ibland som kock, senast för antroposoferna i Stockholm, men bara tillräckligt länge för att få ihop tillräckligt med pengar för att kunna leva gott i Indien. Han hade levat på detta sätt med största delen av sitt liv i Indien under de senaste 20 åren och skulle nu snart fylla 50.

Stefans historia var en helt annan. Redan som barn hade han kallat sig "Pema", och först när han vid vuxen ålder för första gången kommit till Indien hade han erfarit, att 'Pema' var ett reguljärt tibetanskt namn. I Nepal hade han genast känt igen sig överallt och särskilt i trakterna mot Mustang. Kort sagt, han hörde hemma här och hade mer eller mindre alltid hört hemma här. Nu ämnade han fara hem till Sverige för att få i gång affärerna och kanske kunna utnyttja sina mångåriga kontakter här till att göra en insats för Sverige både kulturellt och affärsmässigt med att kanske berika Sverige med indisk smyckekonst och textilier, färger och fantasi,

finhantverk och idéer. Vi fann varandra totalt och var överens om allt vilket borgade för fortsatt utveckling av kontakten. Han kände ett flertal svenskar i Indien, Tony, som jag träffat senast i Leh, kände han mycket väl medan han aldrig hört talas om Johannes, vars område ju dock var helt specialiserat på religion och farlig politik. Han visste heller ingenting om konferensen i Leh, som jag tacksamt kunde informera honom om.

Vi hade fyra timmar tillsammans under ständigt bättre samvaro medan Håkan bjöd på kaffe och egen choklادتårta, så att det var precis som att sitta på ett kondis i Majorna. Stefan följde mig sedan ner till staden igen i regnet längs leriga stigar som det minsann gällde att inte beträda i berusat skick.

Naturligtvis blev det här i Manali med omnejd där cannabisen växer vild överallt och är av bästa kvalitet (och av desto bättre ju högre upp man kommer) tal om den för västerlänningar här dominerande cannabiskulten. Lokalt hade den vuxit sig så stark, till exempel omkring Manikaran och Malana, att lokalbefolkningen gjorde sig förmögenheter på det och hade själva haft råd att installera elektricitet, TV, datorer, Internet och parabolerna i sin avlägsna by dit det inte gick någon väg. Naturligtvis hade polismyndigheterna blivit avundsjuka på ett sådant lokalt välstånd, gjort razzia och bränt hela deras skörd. Det var bara det, att det var det enda de odlade och levde på.

Håkan, som själv röker regelbundet, förklarade för mig, att västerlänningarnas pilgrimsfärder hit på jakt efter berusningsmedel inte enbart var självdestruktivt och av ondo. Han menade att bakom denna jakt låg det en sökan efter utveckling, andlighet och själslig expansion, och att många av dessa rökare småningom kom på alldeles av sig själva att det var lättare att ägna sig åt denna andliga sökan och även att finna sin andlighet utan berusningsmedel. Håkan hade dock tydligen inte gjort det ännu.

Som vanligt fullkomligt stormtrivdes jag i Manali trots regnet, (hela söndagen regnade bort,) men jag hade en anstalt kvar på min resa och kanske den viktigaste och åtminstone den mest obligatoriska, nämligen tibetanernas Dharamsala, där Johannes väntade mig. Jag uppsköt avresan dit till måndag morgon, den strapatsrika bussresan på 10 timmar över Kullu, Mandi och Baijnath bjöd på inget lunchuppehåll, och under hela senare delen av resan kunde man inte ens få te där bussen stannade. Dock kom vi fram till Dharamsala i dagsljus, och före åtta var jag installerad i ett enkelt rum för 100 rupier i *Green Hotel* och var fullkomligt hemma, om dock magen vrålade av hunger. Saken åtgärdades omgående med en perfekt tibetansk *Thenthuk* på anrika *Tsonghka*. Jag hade två dagar på mig i Dharamsala att avsluta min resa.

del 16: Johannes kommentar till konferensen.

Johannes började omgående tala om min Lehkongress redan första kvällen jag kom till Dharamsala och vi fann varandra. Min redogörelse för den på min blogg hade väckt hans synnerliga intresse, och han hade tusen frågor om diskussionerna, deltagarna, stämningen, eventuella resultat och efterdyningar. Men hans kärnfråga var: "Diskuterades religion inte alls?" Jag måste göra honom besviken. Inte ett ord hade unnats någon religion under hela konferensen. Man hade helt enkelt bara diskuterat den praktiska och konkreta verkligheten.

Därmed såg sig Johannes föranledd att inleda en smärre utläggning.

"Vad jag tycker om med konferensen är dess radikala ton, som jag upplever som ett avgörande friskhetstecken. Ni har förkastat hela världspolitikerna för dess resultats skull och presenterat alternativ som är bättre och lösningar på nästan alla världspoliska problem utom ett: växthuseffekten. Jag ser som enda lösning på det problemet en radikal övergång från fossila bränslen till en definitiv satsning på solenergin

utvecklingsmöjligheter. Kanske man därmed kan förekomma den stora världsöversvämningen, men jag ser ingen annan möjlighet.

Kanske ni inte diskuterade världsreligionerna och deras problem för att ni inte hade bättre alternativ att komma med. Men det finns bättre alternativ. Tillåt mig att vara radikal.

Om vi börjar med de monoteistiska religionerna har ingenting vållat så mycket elände som de, alla tre. Det enda förnuftiga är att förkasta Gud direkt som en personlig allsmäktighet. En sådan absurditet är helt enkelt bara en permanentering av en masspsykos. Det har förstört judendomen och islam från början, och genom Paulus, Augustinus, Luther och Calvin och andra sådana dårar blev också kristendomen i grunden förstörd. Gud kan aldrig avskaffas som idé, möjligheten av hans existens kan aldrig hotas, men han kan aldrig accepteras som ett personligt maktväsen. Därur har allt vansinne i världen haft sin upprinnelse.

Hinduismen är inte bättre i beaktande av dess överväldigande systematiserade vidskepelse. Hinduismen har en sund filosofisk grund i sin totala vördnad och respekt för allt levande, men i och med systematiserandet av alla gudarna och kastväsendet och den etablerade vidskepelsen var den förlorad.

Så har vi då buddhismen, den enda religionen som inte är en religion, den enda religionen som gått in för att komma till rätta med vidskepelse och övertro och arbeta bort dem, den enda religion som verkligen försökt gå till grunden med livet och skala bort allt slagg som inte är väsentligt, den enda religion som från början till slut försökt koncentrera sig på sanningen. Därför behöver den ingen Gud, ingen övertro och ingen vidskepelse, ty den har sanningen, som är långt mera värdefull och användbar.

Vad är då denna sanning? Ett accepterande av fakta. Som son av hinduismen har den övertagit accepterandet av den oupphörliga reinkarnationen som en självklarhet men samtidigt tagit fasta på det ansvar som det innebär att acceptera denna självklarhet, vilket hinduismen aldrig gjorde. Hinduismen bara accepterade Samsara (världslighetens hopplöshets onda cirkel) och flöt med i en nästan fatalistisk uppgivenhet, medan buddhismen i stället tog fasta på läran om *karma*, om ödet, om det faktum att allt vad man ger och gör får man tillbaka, att ens personliga delansvar för allt liv är totalt och kräver medvetenhet och mognad, och att allt negativt och ont straffar sig självt. Hinduismen var konsekvent helt utan moral, medan den buddhistiska logiska moralen aldrig har överträffats i sin klarsynta självklarhet.

Vill jag då ersätta alla religioner med buddhismen? Inte alls. Dalai Lama har fullkomligt rätt i att hävda, att det alltid är någon mening med att man föds inom en religion och att man därför aldrig bör överge den. Men buddhismen kan faktiskt kombineras med vilken annan religion som helst. Många kristna är idag buddhister utan att för den skull ha känt sig behöva lämna sin kristendom. Många judar kommer hit och blir buddhister utan att upphöra vara judar. Detta är kanske buddhismens största triumf, att den faktiskt kan utgöra det ypperligaste av alla tillägg till vilken annan religion som helst.

Och det finns ingenting hemligt eller exklusivt med buddhismen, vilket särskiljer den från de andra religionerna, som alla har sina hemligaste mysterier som endast eliten får bli invigd i vilket gör dem odemokratiska och diskriminerande. Det finns hinduiska tempel som utesluter alla icke-hinduer, det finns moskéer som utesluter alla icke-muslimer, den katolska kyrkan har alla sina mystiska hemliga ordnar liksom alla andra kristna samfund inklusive frimurarna och andra ordenssällskap, och judarna har sina hemliga kabbalistiska skrifter som endast är reserverade för de få utvalda. Katolska kyrkan behöll ett oförskämt monopol på världskristenheten i tusentals år genom att låta Bibeln vara tillgänglig endast för prästerskapet medan vanligt folk med flit hölls nere i okunnighet. Alla dessa mysterier och hemliga läror, som bara de allra pålitligaste anhängarna får ta del av,

har alltid i den mån de kunnat analyseras av utomstående bestått mest bara av nonsens, från kabbalan till Blavatsky. De hemliga lärorna hålls hemliga och ges status och kult av mysterier egentligen mest bara därför att de inte tål insyn och avslöjande. Endast det universella, det som kan vara öppet för alla, håller.

Naturligtvis kom den tibetanska frågan inte heller upp på er konferens, fastän den hölls i Ladakh, som är den enda fria delen av Tibet, den enda delen av Tibet där den tibetanska kulturen inte förstörts. Varför vågar ingen angripa Kina, världens terrorstat nummer ett och världens största exportör av terror och terroristbeväpnare? Varför framhåller ingen det självklara i att Kinas kommunistiska regim måste upplösas totalt med vilka medel som helst? Varför är det så få som envist vågar framhärda i framhållandet av att Tibet måste få bli fritt? Efter fullbordandet av järnvägen till Lhasa, enligt alla pragmatiker den sista spiken i kistan för Tibet, är det tystare än någonsin. Ingen framhåller längre det faktum att Kina ockuperade Tibet med våld 1951, att massakrerna på den tibetanska befolkningen och den metodiska utrotningen av den tibetanska kulturen och identiteten inleddes redan 1956, att kineserna själva erkänt att de bara under 1959 mördade 88,000 civila tibetaner i Lhasa, att Mao inledde sitt eget folk mord på sina egna kineser vid samma tid genom tvångsindustrialiseringen, varvid 43 miljoner kineser dog under några få år, och genom kampanjen "låt tusen blommor blomma" varvid han metodiskt började förfölja alla oppositionella, eller den tioåriga kulturrevolutionens färd, som Mao och hans parti ensam var ansvariga för, som förstörde hela den kinesiska och tibetanska kulturen, varvid 6246 kloster och tempel förstördes i Tibet av 6259 möjliga, och varvid 60% av alla dess handskrivna böcker brändes upp. Varför har aldrig någon ställt Kina och dess kommunistiska parti inför rätta för världshistoriens största folk mord och kulturmord? Tyskarna mördade 6 miljoner judar, andra världskriget krävde 20 miljoner offer, 63 miljoner av sina egna medborgares död lyckades Stalin göra sig skyldig till, men Mao och hans kommunistiska parti har vållat mer än 100 miljoner kinesers död och med avsikt försökt utrota sitt eget lands kultur och nästan lyckats fullkomligt likvidera den tibetanska, och allt detta enbart genom våld. Varför ställs inte Kinas Kommunistiska Parti inför rätta för världshistoriens mest omfattande brott mot mänskligheten?"

Som vanligt slutade Johannes alltid med att hamna i den tibetanska frågan igen, men han hade rätt. Stefan i Manali hade bott lika länge i Indien som Johannes men var nu trött på Indien och ville hem, men Johannes hade fortfarande tibetanernas sak att kämpa för i Indien – kanske tills han stupade.

del 17: Sista dagen i Dharamsala.

Sista dagen i Dharamsala var jag inställd på att gå upp till Triund i gryningen, men ack! När man vaknade var det enda man såg tjock dimma överallt. Gick man ut såg man inte handen framför sig. Det var oerhört nedslående och kunde bara betyda ännu en regnig dag. Det kändes som en förbannelse, detta regn, som förföljde en vart man än tog vägen, och som upphörde och släppte fram solen så fort man måste bryta upp.

Dock regnade det inte, och jag beslöt att ändå våga ett försök mot Triund. Blev det alltför djävligt kunde man ju alltid vända tillbaka.

Resultatet blev resans kanske märkligaste *trek*. Hela vägen upp dundrade åskan på avstånd, och vid ett tillfälle uppträdde även blixtrar. På väg upp för ett berg är nästan det sämsta man kan vara i åskväder. Men jag kom levande fram.

Där uppe blev jag väl mottagen av min unge vän från Bihar som vanligt, men medan vi satt där inne i hans tält och drack te bad han mig komma ut och ta en titt. Vad som hände var ett av de sällsammaste skådespel man kan råka ut för i bergen.

En kall men stilla nordanvind höll på att sopa undan dimmolnen, så att plötsligt hela det dramatiska landskapet öppnade sig på vid gavel. Men genom att regnet ändå hängde i luften hägrade bergen närmare än vanligt. Det är ett välkänt fenomen i bergen: vid uppehåll i regnväder framträder bergen mycket tydligare och närmare än vad de är. Man kunde nästan ta på de 5000 meter höga förbjudande, skrovliga, förskräckliga klippkammarna. Det avgjorde saken. Jag beslöt mig för att fortsätta upp till *Snowline*.

Där uppe framstod fenomenet ännu tydligare, och det verkade som en baggis på några tiotals meters håll att kunna ta sig upp för passet och ner till Chamba på andra sidan, ett pass som till och med erfarna sherpas vägrar befatta sig med. Den ohyggliga övertydliga närheten av dessa förbjudande berg överdrev hela landskapets redan så dramatiska prägel – men det började stilla regna, och jag måste vända tillbaka.

Tillbaka i Triund (3 km längre ner) tog jag en extra kopp te med det unga irländska par från Dublin jag redan träffat här igår. De hade tillbringat två nätter här uppe i vätan, de var de första irländare jag träffat under resan, och de var mycket sympatiska. De hade tänkt fara upp till Ladakh men avhållit sig när de hört skräckhistorierna om regnen, bland annat om bussen som fastnat på vägen mellan Manali och Leh mellan två 5000-meters pass och varken kunnat fortsätta eller vända tillbaka, då vägen förstörts åt båda hållen, och förblivit stående där i två dygn utan att någon kunnat nå dem. De hade funnit sig hänvisade till att under två dygn leva på den eventuella vattenflaska och de eventuella småkakor de haft tur nog att ha haft med sig.

Mina lokala kamrater där uppe prisade min lyckliga tur att jag fått uppleva ett partiellt uppklarnande av vädret där uppe under min sista dag. Det hade ju faktiskt slutat regna, dimmorna hade ju faktiskt skingrats, bergen hade ju faktiskt skymtat fram, så jag hade haft en enastående tur med vädret. På vägen ner fick jag dock spänna upp paraplyet igen och hålla det uppspant under större delen av nedgången utan att jag kunde se något annat än regn och dimmor.

Det drog ihop sig till avslutning. Flera av mina tidigare reskamrater dök upp på gatorna i McLeod Ganj: flera gånger stötte jag ihop med den holländska familjen med de två små flickorna som stulit scenen på bussen hela vägen från Leh till Manali, och plötsligt var Benny Shiloh där med sin hustru från Lung Snon, som tagit vara på min rekommendation åt dem av *Greenland* i Manali och trivts bra där.

Benny och hans fru var ett äldre kultiverat israeliskt par, som var mycket belästa, men bara för att illustrera den chockerande okunnighet som man nästan alltid slås av hos israeler i Indien kan Benny och hans fru tjäna som exempel. De var av den uppfattningen, att de två rådjur som alltid avbildas på ömse sidor om det buddhistiska hjulet ovanför ingången på varje buddhistiskt tempel, måste vara lamadjur. Försiktigt påpekade jag för dem, att lamadjur bara förekommer i Sydamerika i Anderna. De hade blandat ihop Himalaya med Anderna och tibetanska lamas med bolivianska lamadjur.

Till Leh skickade jag ett ursäktande e-mail om min sista natt på Lung Snon, min avslutande eruption och mitt patetiska avsked från ruinerna av mitt nersölade rum till min väninna Myra, en holländska som liksom jag var ständigt återkommande gäst där. Hon (jämte sin syster och svåger) var de andra personer jag någonsin mött som sett snöleoparden. De hade sett ett äkta par högt uppe mellan Markha och Stok Kangri i mycket svårtillgängliga trakter, där få trekkare vandrade, men de hade åtminstone känt igen snöleoparden och fotograferat dem och varit särskilt imponerade av den långa kraftiga svansen. De föregående som sett den, mina engelska vänner från Cambridge i Spiti förra året, hade sett ett enskilt djur bortom Dankhar men inte förstått vad det var förrän efteråt.

Det förekom många italienare i McLeod Ganj, men jag kunde inte hålla reda på dem alla. Några på väg upp till Triund träffade jag och talade jag med, de var från Trento, men jag såg dem aldrig mera. Dock gick det många historier om italienare. Den kanske berömdaste var om en 70-årig man som körde omkring i hela Indien på en gammal knattrande scooter som han med en väl synlig namnskylt hade döpt till *Chapati Express*.

Det enda jag hade ont av i Indien var den eländiga skvalmusiken överallt, och som tycktes vara som allra värst just i McLeod Ganj, där många hade sina skrällande högtalare ute på gatorna. I Indien har man ännu inte lärt sig vad 'noise pollution' (oljudsmiljöförstöring) är och lär man nog heller aldrig göra det. Medan jag besökte en restaurang, där jag trodde mig få sitta i fred, kom det några ungdomar in som tydligen hörde hemma på stället, satte på häftig dunka-dunka och gick ut igen och lämnade stereon på, som dunkade öronbedövande en rocksång som bara handlade om "War". Jag gick ut efter min måltid, klagade inför personalen och lovade intaga mitt te på ett annat ställe där jag kunde få sitta i fred, hur sällsynta sådana ställen än var i Indien och särskilt i McLeod Ganj, där till och med det gamla anrika och primitiva "Yak Café" hade moderniserats till en outhärdlig stereohåla, ett ställe som alla andra där skvalmusikshjärntvätt bjöds på gratis vare sig någon ville ha den eller inte.

del 18: 60 timmar från Dharamsala och Mainu-ka-tilla hem.

Det blev en förfärlig nattresa på bussen med ideliga förseningar. Nere i Dharamsala måste vi byta buss, så att vi fick vänta en timme extra på ersättningsbussen. Följaktligen kom vi inte fram till Delhi förrän sent på morgonen, när solen redan hade börjat hetta och kvalma. Naturligtvis regnade det inte mer. Det hade det ju gjort tillräckligt under hela resan, varför det helt enkelt måste sluta lagom till hemresan.

De enda andra västerländska passagerarna på bussen var två ryssar, en äldre tant med problem och en ung försynt buddhismstuderande från Moskva, som hade varit så nära Finland som i Petrozavodsk. Vi blev goda vänner även om han inte sade så mycket. Tanten kom in senare, när resterna av en annan lyxbuss' befolkning måste räddas in i vår buss från något haveri. Hon var mycket medtagen av oanade strapatser men steg liksom jag av i Mainu Ka Tilla, den tibetanska kolonin.

Jag hade aldrig testat den tidigare fast jag hört mycket talas om den, men under våren hade oroande rykten kommit om rivning av hela kvarteret för breddande av "motorvägen". I Dharamsala hade jag lugnats i frågan, Mainu Ka Tilla hade fått en frist på flera år, så jag kunde lugnt ta in där, hyra ett hotellrum för en ringa penning (200 rupier, 35 kronor) med dusch och tvål, TV, fläktar och allt vad man behövde.

Detta tibetanska kvarter visade sig vara mycket omfattande och välorganiserat, välskött och välordnat. Jag njöt för fulla muggar av resans varmaste kalldusch, jag behövde inte använda varmvattnet, och kunde göra mig fullkomligt ren och byta kläder inför resan hem. En sådan lyx var jag faktiskt inte alls van vid.

Mainu Ka Tilla är som ett litet ghetto strategiskt placerat i norra utkanten av staden mellan stora landsvägen och Delhis flod Yamuna, som jag hade utsikt över där jag hade mitt rum på femte våningen högst upp (82 trappor) utan hiss. Mina tibetanska bergsgetsben njöt av förhållandet. I detta ghetto finns allt, jag såg bara tibetaner utom några mycket få unga västerlänningar, men någonstans här fanns också min ryska medtagna tant. Det var ett idealiskt rastställe utanför Delhi där allting fanns tillgängligt (och även Internet) utan att man behövde bråka med Delhis storstadshelvete.

Mitt hotell hette Yak Lodge (precis som mitt stamställe i Kathmandu), mitt rum med varmdusch, tvål, fläktar och TV kunde inte vara bättre eller billigare, och i restaurangen hade jag resans sista och bästa tibetanska *thenthuk*, en fullkomligt otrolig portion som man kunde sitta och fiska i i timmar. Det var också första gången under hela resan som jag åt kött, (det var biff i den i ordentliga bitar,) vilket nästan kändes som ett regelbrott och synd, men det var oemotståndligt.

Jag blev mycket god vän med kocken där, och över huvud taget var stämningen i Mainu Ka Tilla och i Yak House den bästa tänkbara. Min taxichaufför, som sedan tog mig till flygfältet, bjöd mig på en extra kopp te från sitt speciella testånd när han hörde att allt varit bra på the Yak House utom teet. Vi skildes som bästa vänner vid Indira Gandhi Airport på kvällen.

Vid incheckningen blev jag av någon anledning uttagen för förhör. Jag fick öppna mitt handbagage och packa upp allt, men de var inte nöjda. Även mitt stora bagage fick jag identifiera, ta in och packa upp allt ifrån. Naturligtvis hittade de inte annat än böcker och annat trams. Det visade sig att deras dator hade pekat ut mig som en särskilt trolig drogsmugglare – ensamstående, ensam resande, vid mogen ålder, och så vidare. Det tog en timme för dem att komma fram till att jag var fullkomligt oskyldig, men hela min resa i Indien kartlades noga.

Vid säkerhetskollen saknade jag en adresslapp på mitt handbagage, så jag fick gå tillbaka och hämta och fylla i en sådan. Det var en plastlapp som det inte gick att skriva på, men efter att ha gått igenom hela kön en gång till godtogs adresslappen fastän den inte kunde läsas. Ack, dessa formaliteter!

Enligt nya bestämmelser fick man varken ta vattenflaskor eller några andra drycker med på flyget. Man måste dricka upp allting man hade med sig innan eller få det uthållt. Hårda bud. Som flygpassagerare blir man alltid reducerad till en säkerhetsrisk hur oskyldig man än är.

Man kunde alltså inte ta med sig något från *tax free* eller ens någon mat på resan, så jag hade ingenting att inmundiga under min 12 timmar långa väntan på Sjeremetjevo, flygplatsen i Moskva, världens dyraste stad idag. Det var bara att svälta och törsta, om man inte ville bli ruinerad. Under sådana förhållanden måste alkoholförsäljningen på världens alla flygplatsers *tax free*-butiker gå ner alldeles katastrofalt.

Dock var det inte helt utan anledning. I London hade någon åkt fast för att ha haft sprängdeg med på planet – lite vatten, och han hade kunnat detonera den. Tre svåra olyckor hade drabbat ryskt inrikesflyg på sistone – den senaste var igår i Ukraina, som dock helt hade berott på dåligt väder och hagelstorm. Piloten hade tagit en risk i att gå upp i sådant väder och varit medveten om det – och störtat med alla passagerare omkomna som följd.

Dock kom jag levande fram till Köpenhamn, till all lycka serverades en liten supé ombord efter min 12 timmars torra fasta i Moskva, och den här gången hade inget av mitt bagage försvunnit på vägen, trots säkerhetsinspektörernas särskiljande av det. Även bussen till Göteborg kom som den skulle förbi Kastrup och hämtade mig – men på andra sidan bron vid Malmö särskiljdes hela bussen för närmare tullinspektion, då flera skumma individer befann sig ombord, bl.a. jag från Indien, en kuf med "*Rädda Christiania*"-tröja på sig och en färgad. Bussen internerades i ett särskilt garage, och allas bagage undersöktes noga. De som undersökts färdigt fick sitta och vänta på de andra i en särskild masscell för misstänkta. Detta var precis mitt i natten och innebar en timmes extra dröjsmål. Naturligtvis uppdagades ingenting misstänkt, och det förvånade mig att de inte använde sig av hundar.

Slutligen rullade man in i Göteborg 03.40 helt färdig. Sedan var det bara att vandra hem, och halv 5 var man faktiskt hemma, men den här gången, i motsats till alla mina anhalter under vägen, var det ingen som tog emot mig. Jag var för upphetsad för att kunna gå och lägga mig, varför jag packade upp och gick igenom

posten för att äntligen gå till ro i gryningen efter klockan 6. Jag sov i precis två timmar och vaknade sedan med ett ryck och helt klar och kunde inte för allt i världen orientera mig i var jag var i ett vilt främmande hotellrum med alla mina egna saker runt omkring mig och med ett fullständigt borttappat minne av vilken buss och vilket flyg jag nu genast måste skynda till för att hinna i tid till vart var det nu igen jag skulle...

26.7 – 26.8.2006